

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI VAZIRLAR MAHKAMASINING
QARORI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI ELEKTR STANSIYALARI VA TARMOQLARINI TEXNIK EKSPLUATATSIYA QILISH
QOIDALARINI TASDIQLASH TO‘G‘RISIDA

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Davlat huquqiy siyosatini amalga oshirishda adliya organlari va muassasalari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 2020-yil 19-maydagi PF-5997-son [Farmoniga](#) muvofiq Vazirlar Mahkamasi qaror qiladi:

1. Quyidagilarni nazarda tutuvchi O‘zbekiston Respublikasi elektr stansiyalari va tarmoqlarini texnik ekspluatatsiya qilish qoidalari [1-ilovaga](#) muvofiq tasdiqlansin va rasmiy e‘lon qilingan kundan boshlab amalga kiritilsin:

idoraviy mansubligi va tashkiliy-huquqiy shaklidan qat'i nazar, barcha energetika obyektlari, shuningdek, ularga taalluqli ishlarni bajaruvchi ilmiy-tadqiqot, loyihalash, qurilish-montaj, ta'mirlash va sozlash tashkilotlari hamda ularning xodimlari uchun majburiy bo‘lgan texnik ekspluatatsiya qilish;

energetika obyektlarining uskuna va qurilmalari hamda inshootlarini ekspluatatsiyaga qabul qilish;

energetika obyektlarining ekspluatatsiyasini tashkil etish ustidan texnik va texnologik nazorat qilish;

energetika obyektlariga texnik xizmat ko‘rsatish, ularni ta'mirlash va modernizatsiya qilish;

tabiatni muhofaza qilish talablariga rioya etilishi hamda texnik ekspluatatsiya qilish qoidalarining bajarilishi uchun javobgarlik.

2. O‘zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi manfaatdor vazirliklar va idoralar bilan birgalikda o‘zlari qabul qilgan normativ-huquqiy hujjatlarni bir oy muddatda ushbu qarorga muvofiqlashtirsin.

3. Vazirlar Mahkamasining “Suv xo‘jaligi tashkilotlari tomonidan sanoat va energetika tashkilotlariga texnik suv yetkazib berish bo‘yicha ko‘rsatilgan xizmatlar uchun haq to‘lash tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida” 2018-yil 12-dekabrda 1008-son [qaroriga 2-ilovaga](#) muvofiq o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritilsin.

4. Mazkur qarorning bajarilishini nazorat qilish O‘zbekiston Respublikasi Bosh vazirining yoqilg‘i-energetika va kimyo sohalarini rivojlantirish masalalari bo‘yicha o‘rinbosari — energetika vaziri J.T. Mirzamaxmudov zimmasiga yuklansin.

O‘zbekiston Respublikasining Bosh vaziri A. ARIPOV

Toshkent sh.,
2022-yil 18-oktabr,
609-son

Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 18-
oktabrdagi 609-son [qaroriga](#)
1-ILOVA

O‘zbekiston Respublikasining elektr stansiyalari va tarmoqlarini texnik ekspluatatsiya qilish
QOIDALARI

1-bob. Umumiy qoidalar

1. Ushbu Qoidalar energetika obyektlarida qurilmalar, uskunalar, ishlab chiqarish binolari va kommunikatsiyalarini ishonchli, xavfsiz va samarali ekspluatatsiya qilishni ta'minlash, shuningdek, ularni ishga yaroqli holatda saqlab turishga doir talablarini belgilaydi.

2. Ushbu Qoidalarda quyidagi asosiy tushunchalar qo‘llaniladi:

yagona elektr energetikasi tizimi — elektr energiyasini hosil qiluvchi korxonalar, magistral elektr tarmoqlari, hududiy elektr tarmoqlari majmui va ularning tezkor-dispatcherlik boshqaruvi;

energetika obyekti — elektr energiyasini hosil qiluvchi (ishlab chiqaruvchi), uzatuvchi va taqsimlovchi tashkilotlar, shuningdek, elektr tarmog‘i xo‘jaligi obyektlari;

magistral elektr tarmoqlari — elektr energiyasini hududlararo va (yoki) davlatlararo uzatishni ta'minlash uchun foydalaniladigan elektr energiyasi tarmog‘i xo‘jaligi obyektlari majmui;

hududiy elektr tarmoqlari — tegishlicha Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar hududi doirasidagi elektr energiyasini taqsimlovchi va iste'molchilarni elektr energiyasi bilan ta'minlovchi elektr tarmoq xo‘jaligi obyektlari majmui;

tezkor-dispatcherlik boshqaruvi — elektr energetikasi obyektlarining texnologik jihatdan o‘zaro uyg‘un ishlashini va yagona elektr energetikasi tizimi ishonchli va barqaror ishlashining texnologik rejimini markazlashtirilgan tarzda uzluksiz boshqarish jarayoni;

elektr stansiyasi — elektr energiyasini hosil qilish uchun mo‘ljallangan, elektr energiyasini hosil qiluvchi qurilma va uskunalar hamda yordamchi uskunalardan tashkil topgan, tegishli infratuzilmaga ega yoki ko‘chib

yurish uchun mo'ljallangan (ko'chma elektr stansiya) elektr qurilmalari va uskunalari majmui;

elektr podstansiyasi — elektr energiyasini qabul qilish va uzatish, taqsimlash va uning parametrlarini o'zgartirish uchun mo'ljallangan hamda transformatorlardan yoki boshqa elektr qurilmalaridan, shu jumladan, o'zgartirgichlar, boshqarish qurilmalari va yordamchi uskunalardan tashkil topgan elektr qurilmalari va uskunalari majmui;

elektr tarmog'i — elektr energiyasini uzatish va taqsimlash uchun mo'ljallangan, podstansiyalar, taqsimlovchi qurilmalar va ularni birlashtiruvchi elektr uzatish tarmoqlari majmui;

elektr tarmog'i xo'jaligi obyektlari — elektr energiyasini uzatishni amalga oshirish uchun mo'ljallangan elektr uzatish liniyalari, transformator podstansiyalari, taqsimlash punktlari;

elektr uskunasi — elektr energiyasini hosil qilish (ishlab chiqarish), transformatsiya qilish, uzatish, taqsimlash hamda elektr energiyasining xarakteristikalarini o'zgartirish, boshqa turdagi energiyaga aylantirish uchun mo'ljallangan jihozlar (transformatorlar, reaktorlar, motorlar va boshqalar);

elektr qurilmasi — elektr energiyasini hosil qilish (ishlab chiqarish) yoki boshqa turdagi energiyaga o'zgartirish, uzatish, taqsimlash yoki iste'mol qilishning o'ziga xos funksiyasini bajarishga mo'ljallangan, tizimli va (yoki) funksional birlikda o'zaro bog'liq bo'lgan elektr uskunalar va jihozlar majmui (ular o'rnatilgan inshootlar va binolar bilan birgalikda);

komplekt taqsimlash qurilmasi — ichida o'rnatilgan uskunalar, boshqaruv, nazorat, himoya, avtomatika va signalizatsiya qurilmalari bor shkaflardan yoki bloklardan tashkil topgan, elektr taqsimlovchi qurilma;

neytral — elektr uskunolari cho'lg'amlarining (elementlarining) "yulduz" sxemasi bo'yicha ulangan umumiy nuqtasi;

kommutatsiya apparati — elektr zanjirlarini kommutatsiya qilish va tok o'tkazish uchun mo'ljallangan elektr apparati (o'chirgich, yuklama o'chirgichi, bo'lgich, ajratgich, avtomat, rubilnik, paketli o'chirgich, saqlagich va hokazolar);

elektr uzatish kabel tarmog'i — bir yoki bir necha kabellardan tashkil topgan, bevosita yerga, kabel kanallariga, quvurlariga va kabel konstruksiyalariga yotqizilgan elektr uzatish tarmog'i;

elektr uzatish havo tarmog'i — ochiq havoda joylashgan, izolyator va armaturalar yordamida tayanchlarga yoki muhandislik inshootlari (ko'priklar, ko'prik yo'llari va hokazolar) kronshteynlariga hamda ustunlariga mahkamlangan simlar orqali elektr energiyasini uzatish uchun mo'ljallangan majmua. Elektr uzatish havo tarmog'ining boshlanishi va oxiri deb tarmoq portallari yoki taqsimlovchi qurilmalar, shoxobchalar uchun esa — shoxobchaga ajralgan yerdagi tayanch va tarmoq portallari yoki taqsimlovchi qurilmaga kiruvchi qismi qabul qilinadi. Bunda, havo tarmog'i tomonida tarmoq portallariga o'rnatilgan tortuvchi izolyatsiyalovchi osmalar hamda havo tarmog'i simlarida mahkamlangan barcha qisqichlar, havo tarmog'iga qarashlidir. Tarmoq portallari, podstansiya tomonidan tortuvchi izolyatsiyalovchi osmalari bilan ushbu portallardagi halqa, havo tarmog'i simlaridan har xil uskunalar (o'chirish-yoqish apparatlariga, razryadlagichlarga, aloqa kondensatorlariga va hokazolarga) tushgan simlar hamda yuqori chastotali to'sgichlar havo elektr uzatish tarmog'iga kirmaydi;

elektr energiyasi iste'molchisi — elektr qurilmalari, uskunolari elektr energiyasi bilan ta'minlovchi tashkilotning tarmog'iga bevosita ulangan, u bilan elektr tarmoqlarining mansublik chegarasiga hamda elektr energiyasini yetkazib berish bo'yicha tuzilgan shartnomaga ega bo'lgan yuridik yoki jismoniy shaxs;

yo'l-yo'riq berish — xodimlarga xavfsiz mehnatni tashkil etishga va elektr qurilmalarini ekspluatatsiya qilishda xavfsizlik texnikasi qoidalariga rioya qilishga qaratilgan asosiy talablar mazmunini yetkazish, yo'l-yo'riq olayotganlar ish joylarida yuz bergan yoki yuz berishi mumkin bo'lgan xatolarni tahlil qilish, xavfsiz ishlab chiqarish haqidagi bilimlarni va tajribani chuqurlashtirish, energetika korxonalarida yong'in xavfsizligi qoidalari bo'yicha bilimlarni mustahkamlash hamda kengaytirish;

dublyorlik qilish (dublyorlik) — dublyorni tayyorlashga javobgar shaxs kuzatuv ostida ish joyida elektr qurilmasini boshqarish va boshqa funksiyalarni bajarish;

ruxsat naryadi — ishning mazmuni, joyi, uni boshlash va tamomlash vaqtlarini, zarur xavfsizlik choralarini, brigada tarkibini hamda ishni xavfsiz bajarish uchun javobgar shaxslarni belgilovchi ishni xavfsiz bajarish uchun maxsus blankada tuzilgan topshiriq;

farmoyish — ishni xavfsiz bajarish uchun uning mazmunini, ish joyini, vaqtini, xavfsizlik choralarini (zarur bo'lgan taqdirda) bajarish topshirilgan shaxslarni belgilovchi og'zaki topshiriq;

navbatchi xodimlar (navbatchi) — smenada navbatchilik qilayotgan va tezkor boshqaruv yoki tezkor almashlab-ulashni amalga oshirishga ruxsat berilgan xodimlar: dispetcherlar, navbatchi muhandislar, texniklar, smena boshliqlari, uyda navbatchilik qiluvchilar va boshqaruv shchitlari navbatchilari, tezkor chiqish brigada a'zolari;

ta'mirlovchi xodimlar — elektr stansiyalari, podstansiyalar, havo tarmog'i, kabel tarmog'i, aloqa havo tarmog'i, aloqa kabel tarmog'i, rele himoyasi, avtomatika, o'lchash vositalari, izolyatsiya va yashindan himoya qilish vositalarida, dispetcherlik va texnologik boshqaruv vositalarida ekspluatatsion ta'mirlash va sozlash ishlari bilan shug'ullanuvchi muhandislar, texniklar, ustalar, ishchilar, elektr laboratoriyalari xodimlari.

2-bob. Qoidalarni qo'llash tartibi

3. Mazkur Qoidalarning talablari idoraviy mansubligi va tashkiliy-huquqiy shaklidan qat'i nazar, barcha elektr energetikasi obyektlari, shuningdek, energetika obyektlariga taalluqli ishlarni bajaruvchi ilmiy-tadqiqot, loyihalash, qurilish-montaj, ta'mirlash va sozlash tashkilotlari hamda ularning xodimlari uchun majburiy hisoblanadi.

4. Barcha yangidan montaj, rekonstruksiya va modernizatsiya qilingan energetika qurilmalari va uskunolari Elektr qurilmalarining tuzilishi qoidalarida (keyingi o'rinlarda — EQTQ) belgilangan talablar va texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlarga muvofiq bajarilishi shart.

5. Energiya ishlab chiqaruvchi uskunalarning majburiy sertifikatizatsiyasi qonunchilik hujjatlari bilan belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

6. Mazkur Qoidalarda ko'zda tutilmagan elektr uskunalari va qurilmalarini texnik ekspluatatsiya qilish sohada ishlab chiqilgan va O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi (keyingi o'rinlarda — Energetika vazirligi) bilan kelishilgan qoidalariga muvofiq amalga oshirilishi mumkin.

7. Mazkur Qoidalar statsionar va ko'chma dizel elektr stansiyalariga nisbatan tatbiq etilmaydi.

8. Maxsus texnik ekspluatatsiya qilish qoidalarining amalga kiritilishi bunga vakolatli idoralar tomonidan Energetika vazirligi bilan kelishilgan holda amalga oshiriladi.

9. Elektr stansiyalari, qozonxonalar, elektr va issiqlik tarmoqlarining asosiy vazifasi elektr va issiqlik energiyasini ishlab chiqarish, uzatish, taqsimlash va iste'molchilarga yetkazib berishdan (keyingi o'rinlarda — energiya ishlab chiqarish) iborat.

10. Energetika tizimining ishi ustidan texnik boshqaruv Energetika vazirligi tomonidan, tezkor boshqaruv esa — tizim operatori va energetika tizimining tegishli korxonalarining tezkor-dispatcherlik xizmatlari tomonidan amalga oshiriladi.

11. Har bir energetika obyektida uskunalar, binolar, inshootlar va kommunikatsiyalarga xizmat ko'rsatish bo'yicha vazifalar tuzilmaviy bo'linmalar o'rtasida taqsimlangan bo'lishi shart.

12. "Issiqlik elektr stansiyalari" AJ, "O'zbekiston milliy elektr tarmoqlari" AJ, "Hududiy elektr tarmoqlari" AJ va "O'zbekgidroenergo" AJ, shuningdek, ularning tarkibiy qismi bo'lgan elektr energiyasini ishlab chiqaruvchi korxonalar, magistral elektr tarmoqlari tashkilotlari, hududiy elektr tarmoqlari tashkilotlari hamda xususiy va davlat-xususiy sheriklik asosida faoliyat yurituvchi elektr energiyasini ishlab chiqaruvchi, uzatuvchi, taqsimlovchi tashkilotlar o'z vakolati doirasida quyidagilarni ta'minlashlari shart:

yagona elektr energetika tizimining xavfsiz va ishonchli ishlab turishini ta'minlash va iste'molchilarning elektr energiyasiga bo'lgan ehtiyojini qondirish;

kadrlarning malakasini oshirish, ilg'or ishlab chiqarish usullarini tatbiq etish va tarqatishni;

elektr energiyasini ishlab chiqarish va iste'mol qilish balansini shakllantirishda ishtirok etish va elektr energiyasiga tariflar bo'yicha takliflar kiritish;

o'zlarining generatsiya qiluvchi quvvatlarini va elektr tarmoqlarini rekonstruksiya qilish, modernizatsiyalash, rivojlantirish va ekspluatatsiya qilish bo'yicha tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish;

elektr energetikasi obyektlari va iste'molchilar (aholidan tashqari) elektr qurilmalarining texnik holati va ularni ekspluatatsiya qilish tashkil etilganligi ustidan texnik va texnologik nazoratni amalga oshirish;

o'rnatilgan uskunalar quvvatidan foydalanish samaradorligini oshirish, energiyani tejash tadbirlarini amalga oshirish va ikkilamchi energiya resurslaridan oqilona foydalanishni tashkil etish.

Oldingi tahrirga qarang.

13. Elektr energetikasi obyektlari va iste'molchilar elektr va issiqlik qurilmalarining texnik holati va ularni ekspluatatsiya qilish tashkil etilishi, shuningdek, yoqilg'i-energetika resurslaridan oqilona va samarali foydalanish ustidan texnik va texnologik davlat nazorati O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Elektr energiyasi, neft mahsulotlari va gazdan foydalanishni nazorat qilish inspeksiyasi (keyingi o'rinlarda — "O'zenergoinspeksiya") tomonidan amalga oshiriladi.

(13-band O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 25-sentabrdagi 603-sonli qarori tahririda)

14. Elektr energetikasi sohasi xodimlarining asosiy majburiyatlari quyidagilardan iborat:

iste'molchilar energiya ta'minotining shartnomaviy shartlariga rioya qilish;

uzatiladigan energiyaning normal sifatini — elektr tokining me'yorlangan chastotasi va kuchlanishini, issiqlikning bosimi va haroratini saqlab turish;

tezkor-dispatcherlik intizomiga rioya qilish;

uskunalar, bino va inshootlarni ekspluatatsiya qilishga tayyor holatda saqlash;

energiya ishlab chiqarishning maksimal tejamkorligi va ishonchliligini ta'minlash;

uskunalar va inshootlarni ekspluatatsiya qilishda sanoat va yong'in xavfsizligi talablariga rioya qilish;

mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlik texnikasi qoidalari talablarini bajarish;

tabiatni muhofaza qilish qonunchiligi talablarini bajarish;

ishlab chiqarishning odamlar va atrof muhitga zararli ta'sirini kamaytirish;

energetika obyektlarining tejamkorligi, ishonchliligi, xavfsizligini oshirish, ekologik holatini yaxshilash maqsadida ilmiy-texnik taraqqiyot yutuqlaridan foydalanish.

15. Elektr energetikasi sohasidagi har bir xodim energiya ishlab chiqarishning o'ziga xos xususiyatlari haqida aniq tasavvurga ega bo'lishi, mehnat intizomiga va texnologik intizomga, ish tartibi qoidalariga qat'iy rioya qilishi, o'z ish joyini toza va saranjom saqlashi shart.

3-bob. Energetika obyektlarida qurilmalar, uskunalar hamda bino va inshootlarni ekspluatatsiyaga qabul qilish

16. Qurilishi to'liq tugallangan issiqlik elektr stansiyalari (keyingi o'rinlarda — IES), gidroelektr stansiyalari (keyingi o'rinlarda — GES), quyosh elektr stansiyalari (keyingi o'rinlarda — QES), shamol elektr stansiyalari (keyingi o'rinlarda — SHES), boshqa ko'rinishdagi alternativ va qayta tiklanuvchi tabiiy resurslardan elektr energiyasini ishlab chiqaruvchi hamda saqlovchi elektr stansiyalari, elektr va issiqlik tarmoqlari obyektlari, shuningdek, energetika obyektlarining murakkabligiga qarab ularni ishga tushirish navbatlari qonunchilik hujjatlari bilan belgilangan tartibda ekspluatatsiyaga qabul qilinishi shart. Mazkur talablar, shuningdek,

energetika obyektlarini kengaytirish, rekonstruksiya qilish va texnik qayta jihozlashdan keyin ekspluatatsiyaga qabul qilishda ham tatbiq etiladi.

17. Energetika obyektlarini ishga tushirish navbatlari qurilishning oxirgi bosqichida ma'lum elektr qurilmalariga yoki umuman energetika obyektiga taalluqli bo'lgan bino va inshootlar hamda obyektlar yig'indisidan tarkib topgan, energetika obyektlari majmuasi to'liq loyihaviy hajmining belgilangan parametrlarda normal ekspluatatsiya qilinishini ta'minlaydigan qismini o'z ichiga olishi kerak (aniq elektr qurilmalariga bog'liq bo'lmagan holda).

Shu bilan birga, energetika obyektlari majmuasiga elektr va issiqlik energiyasini ishlab chiqarish, uzatish, iste'molchilarga yetkazib berishni ta'minlaydigan quyidagilar kiritilishi mumkin: uskunalar, inshootlar, asosiy ishlab chiqarish qurilmalari, yordamchi-ishlab chiqarish qurilmalari, tegishli binolar (yordamchi, maishiy, transport, ta'mirlash, omborxona va boshqa binolar), dispetcherlik va texnologik boshqaruv vositalari (keyingi o'rinlarda — DTBV), aloqa vositalari, muhandislik kommunikatsiyalari, umumiy ovqatlanish punktlari, tibbiy punktlar va obodonlashtirilgan hududlar. Mazkur energetika obyektlarining ishga tushirish loyihasida ko'zda tutilgan jami ishchi-xodimlar sanitariya qoidalar, normalari va gigiyena normativlari talablari, yong'in xavfsizligi talablari, tegishli suv havzalari va atmosfera havosini ifloslanishdan himoya qilish talablari bayon qilingan yo'riqnomalar bilan ta'minlangan bo'lishi shart.

Energetika obyektlari loyihasi loyihalovchi tomonidan belgilangan muddatlarda ishlab chiqilishi va taqdim etilishi, buyurtmachi va bosh pudratchi bilan, boshqa davlatlar elektr energetikasi tizimlari o'rtasida tizimlararo ahamiyatga ega bo'lgan ishga tushirish energetika obyektlari majmuasi loyihasi esa "Energiya" muvofiqlashtiruvchi dispetcherlik markazi (keyingi o'rinlarda — "Energiya" MDM) bilan kelishilgan bo'lishi va belgilangan tartibda tasdiqlanishi lozim.

18. Energetika obyektini ekspluatatsiyaga qabul qilishdan oldin quyidagi ishlar bajarilishi shart:

uskunalarining individual sinovlari hamda asosiy va yordamchi uskunalarining sinov tarzida ishga tushirilishi bilan tugaydigan energobloklar uchun alohida tizimlarning funksional sinovlari;

uskunalarining kompleks sinab ko'rilishi.

Bino va inshootlarni qurish va montaj qilish vaqtida uskunalar va inshootlarning tashkil etuvchi qismlari, shu jumladan, yashirin ishlar (bino va inshootlarni qurish jarayonida montaj qilinishi yoki o'rnatilishi zarur bo'lgan elektr tarmoqlari, kabellar, aloqa kabellari va boshqalar) oraliq qabul qilish to'g'risidagi dalolatnomalarni rasmiylashtirgan holda qabul qilingan bo'lishi shart.

19. Uskunalar va alohida tizimlarning yakka tartibda va funksional sinovlari bosh pudratchi tomonidan buyurtmachining loyihaviy sxemalar bo'yicha xodimini jalb qilgan holda ushbu tashkil etuvchi qismi bo'yicha barcha qurilish va montaj ishlari tugatilganidan so'ng amalga oshiriladi. Yakka tartibda va funksional sinovlardan oldin mazkur Qoidalarining, shaharsozlik normalari va qoidalarining, standartlarning, shu jumladan, mehnat xavfsizligi standartlarining, texnologik loyihalash me'yorlarining, O'zbekiston Respublikasi Sanoat xavfsizligi davlat qo'mitasi (keyingi o'rinlarda — Sanoat xavfsizligi davlat qo'mitasi), O'zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish davlat qo'mitasi va boshqa nazorat qiluvchi davlat organlari tomonidan belgilangan tartibda qabul qilingan qoidalar, me'yorlar va talablarning, EQTQning, mehnat muhofazasi qoidalarining, portlash va yong'in xavfsizligi qoidalarining, ishlab chiqaruvchi zavod ko'rsatmalarining, uskunalarini montaj qilish bo'yicha yo'riqnomalarning bajarilishi tekshiriladi.

20. Qurilish va montaj qilish davomida yo'l qo'yilgan nuqsonlar va kamchiliklar, shuningdek, yakka tartibda va funksional sinovlar jarayonida aniqlangan uskunalarining nuqsonlari qurilish-montaj tashkilotlari va ishlab chiqaruvchi zavodlar tomonidan kompleks sinovlar boshlangunga qadar bartaraf etilgan bo'lishi shart.

21. Energobloklarning sinov tarzida ishga tushirilishi buyurtmachi tomonidan kompleks sinovlargacha o'tkazilishi lozim. Sinov tarzida ishga tushirishda uskunalar va texnologik sxemalarning ishlash qobiliyati, ularni ekspluatatsiya qilish xavfsizligi tekshirilishi, barcha nazorat va boshqaruv tizimlari, shu jumladan, avtomatik rostlash tizimlari, himoya va blokirovka tuzilmalari, signalizatsiya tuzilmalari va nazorat-o'lchov asboblari tekshirish va sozlash amalga oshirilganligi, uskunalarining kompleks sinab ko'rishga tayyorligi tekshirilishi lozim.

Sinov tarzida ishga tushirishdan oldin energetika obyektini ishonchli va xavfsiz ekspluatatsiya qilish uchun quyidagi shartlar bajarilgan bo'lishi kerak:

ekspluatatsiya qiluvchi va ta'mirlovchi xodimlar tayyorlanishi va o'qitilishi (bilimlari sinovdan o'tkazilishi), ekspluatatsiya qilish yo'riqnomalari, mehnat muhofazasi, mehnatni muhofaza qilish yo'riqnomalari, tezkor sxemalar, hisobga olish va hisobot bo'yicha texnik hujjatlar ishlab chiqilishi va tasdiqlanishi;

yoqilg'i, materiallar, asboblari va ehtiyot qismlarning zaxirasi tayyorlanishi;

aloqa tarmog'i bilan birga DTBV, yong'in haqida avtomatik ravishda xabar berish va o'chirish qurilmalari, avariya yoritish, ventilyatsiya tizimlari ishga tushirilishi;

nazorat qilish va boshqarish tizimlari montaj qilingan hamda soz holatda bo'lishi;

energetika obyektini ekspluatatsiya qilishga tayyorligi to'g'risida belgilangan tartibda "O'zenergoinspeksiya"dan, agar boshqa nazorat organlari nazoratidagi obyektlar (qurilmalar) ishga tushirilayotgan bo'lsa, ushbu organlardan ham tegishli xulosa yoki ruxsat olinishi.

22. Kompleks sinovlarni buyurtmachi o'tkazishi lozim. Kompleks sinovlarda asosiy agregatlar va barcha yordamchi uskunalarining birgalikda yuklama ostida ishlashi tekshirib ko'rilishi kerak.

Energetika qurilmasi tarmoqqa ulangan yoki unga yuklama berilgan vaqt — energetika qurilmasini kompleks sinab ko'rishning boshlanish vaqti hisoblanadi.

Uskunalarini loyihada ko'zda tutilmagan sxemalar bo'yicha kompleks sinab ko'rish taqiqlanadi.

Elektr stansiyalarining uskunalarini kompleks sinash issiqlik elektr stansiyalari uchun asosiy yoqilg'ining (gaz-turbina qurilmalari uchun — tabiiy gazning (keyingi o'rinlarda — gazsimon yoqilg'i) loyihaviy ko'rsatkichlarida, gidroelektr stansiyalari uchun ishga tushirish obyektida ko'zda tutilgan suvning sarfi va

bosimida 72 soat mobaynida asosiy uskunalarni nominal yuklama bilan normal va uzluksiz ishlatish, shuningdek, ishga tushirish majmuasiga kiritilgan barcha yordamchi uskunalarni doimiy yoki navbatma-navbat ishlatish orqali amalga oshiriladi.

Elektr tarmoqlarini kompleks sinash podstansiya uskunalarining 72 soat mobaynida, elektr uzatish tarmoqlarining esa — 24 soat mobaynida yuklama ostida normal va uzluksiz ishlashi orqali amalga oshiriladi.

Bunda yangi, rekonstruksiya va modernizatsiya qilingan elektr tarmoqlariga kuchlanish berishdan oldin ularning texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlar talablariga muvofiqligi "O'zenergoinspeksiya" tomonidan ko'rib chiqilgan va ekspluatatsiya qilishga tayyorligi tasdiqlangan bo'lishi lozim.

Issiqlik tarmoqlarida uskunalarning yuklama ostida 24 soat davomida ishga tushirish majmuasida ko'zda tutilgan nominal bosim bilan normal va uzluksiz ishlashi kompleks sinab ko'rish o'tkazilganligining tasdig'i hisoblanadi.

Gaz-turbina qurilmalari (keyingi o'rinlarda — GTQ) uchun bundan tashqari o'n marta, GESning gidroagregatlari uchun esa uch marta muvaffaqiyatli avtomatik ishga tushirish kompleks sinab ko'rishning majburiy sharti hisoblanadi.

Kompleks sinab ko'rishda loyihada ko'zda tutilgan nazorat-o'lchov asboblari, blokirovka, signalizatsiya va masofadan boshqarish, himoya va rejim sozlanishini talab qilmaydigan avtomatik rostlash tuzilmalari ulangan bo'lishi shart.

Agar kompleks sinab ko'rishni asosiy yoqilg'ida bajarish yoki issiqlik elektr stansiyalari uchun nominal yuklama va bug'ning (GTQ uchun — gazsimon yoqilg'ining) loyihaviy ko'rsatkichlariga, gidroelektr stansiyalari uchun suvning bosimi va sarfiga, birgalikda yoki alohida sinab ko'rishda podstansiya, elektr uzatish tarmoqlari uchun yuklamaga, issiqlik tarmoqlari uchun issiqlikning ko'rsatkichlariga ishga tushirish majmuasida ko'zda tutilgan ishlar bajarilmaganligi bilan bog'liq bo'lmagan qandaydir sabablarga ko'ra erishib bo'lmasa, kompleks sinab ko'rishni zaxira yoqilg'isida bajarish haqidagi qaror, shuningdek, ko'rsatkichlar va yuklamaning chegaraviy qiymatlari qurilishi tugallangan obyektlarni foydalanishga qabul qilish davlat komissiyasi (keyingi o'rinlarda — davlat komissiyasi) tomonidan belgilanadi va ishga tushirish majmuasini ekspluatatsiyaga qabul qilish dalolatnomasida qayd etiladi.

23. Energetika obyektini davlat komissiyasiga taqdim etishga tayyorlash uchun buyurtmachi tomonidan qurilishi tugallangan obyektlarni foydalanishga qabul qilish ishchi komissiyasi (keyingi o'rinlarda — ishchi komissiya) tayinlanadi va ishchi komissiya uskunani yakka tartibdagi sinovlar o'tkazilganidan so'ng kompleks sinab ko'rish uchun dalolatnoma bo'yicha qabul qilib oladi. Ushbu dalolatnoma imzolangan vaqtdan boshlab buyurtmachi uskunaning saqlanishi uchun javobgar bo'ladi.

Ishchi komissiya kompleks sinab ko'rish amalga oshirilganidan hamda aniqlangan nuqsonlar va kamchiliklar bartaraf etilganidan keyin uskunani dalolatnoma bo'yicha qabul qilib oladi, shuningdek, u davlat komissiyasiga taqdim etish uchun qurilishi tugallangan bino va inshootlarning tayyorligi haqida dalolatnoma tuzadi.

Zarur hollarda ishchi komissiyalar ixtisoslashtirilgan (qurilish, turbina, qozonxona, gidrotexnik, elektrotexnik, nazorat va boshqaruv tizimlari bo'yicha va boshqalar) kichik qabul komissiyalarini tuzishi shart.

Ushbu kichik qabul komissiyalarining, obyektning ularning ixtisosiga tegishli bo'lgan qismi holati va uskunalarni kompleks sinab ko'rishga hamda ekspluatatsiya qilishga tayyorligi haqida xulosalar tuzishi va ushbu xulosalar ishchi komissiya tomonidan tasdiqlanishi shart.

24. Uskunalar, bino va inshootlar ishchi komissiya tomonidan qabul qilinganda bosh pudratchi — qurilish tashkiloti buyurtmachiga amaldagi shaharsozlik normalari va qoidalarida (keyingi o'rinlarda — SHNQ) va sohada qabul qilish qoidalarida ko'zda tutilgan hujjatlarni taqdim etishi kerak.

25. Ishchi komissiya tomonidan aniqlangan nuqsonlar va kamchiliklarning bartaraf etilishi ustidan nazorat qilish energetika obyektlarini qabul qilishga taqdim qilgan buyurtmachi tomonidan amalga oshiriladi.

26. Ishga tushirish majmualarini, ularning navbatlarini yoki energetika obyektlarini butunligicha ekspluatatsiyaga qabul qilish ishchi komissiya tomonidan amalga oshiriladi.

27. Uskunalar, bino va inshootlarni nuqsonlar hamda kamchiliklar bilan ekspluatatsiyaga qabul qilish taqiqlanadi.

Kompleks sinab ko'rish o'tkazilganidan va aniqlangan nuqsonlar va kamchiliklar bartaraf etilganidan keyin ishchi komissiya uskunalarni va ularga taalluqli bino va inshootlar bilan birgalikda ekspluatatsiyaga qabul qilish dalolatnomasini rasmiylashtirishi kerak. Ishchi komissiya seriyali uskunalarni o'zlashtirish davrini belgilab beradi, ushbu davr ichida zarur sinovlar, sozlash va tugallash ishlari o'tkazilishi hamda uskunalar loyihadagi ko'rsatkichlar bilan ekspluatatsiya qilinishi lozim. Uskunalarining bosh namunalari uchun o'zlashtirish muddati buyurtmachi (investorlar) tomonidan ushbu uskunalarni tugallash, sozlash va o'zlashtirish ishlarining muvofiqlashtiruvchi rejasiga ko'ra belgilanadi.

28. Buyurtmachi davlat komissiyasiga amaldagi SHNQ va sohada qabul qilingan qoidalarida ko'zda tutilgan hajmda ishchi komissiya tomonidan tayyorlangan hujjatlarni taqdim etadi.

Barcha hujjatlar umumiy katalogga kiritiladi, alohida hujjatlar jildlarida esa ichidagi hujjatlarning tasdiqlangan ro'yxati bo'lishi shart. Hujjatlar buyurtmachining texnik arxivida ishchi komissiya tomonidan tuzilgan hujjatlar bilan birga saqlanishi shart.

29. Qurilishi tugallangan alohida turgan bino va inshootlar hamda elektrotexnik tuzilmalar ichiga yoki yoniga qurilgan ishlab chiqarish, yordamchi-ishlab chiqarish va yordamchi vazifalar uchun xonalar, ularda montaj qilingan uskunalar, boshqaruv va aloqa vositalari bilan birga davlat komissiyasiga taqdim etilishi uchun ishga tushirish kompleksi qabul qilingunga qadar, ishchi komissiya tomonidan tayyorligiga qarab ekspluatatsiyaga qabul qilinadi.

30. Tajribaviy (eksperimental), tajribaviy-sanoat energo-texnologik qurilmalar, agar ular loyihada nazarda tutilgan tajribalarni o'tkazish yoki mahsulotni ishlab chiqarish uchun tayyorlangan bo'lsa, ishchi komissiya tomonidan ekspluatatsiyaga qabul qilinishi kerak.

31. Barcha gidrotexnik inshootlarning suv osti qismi (o'rnatilgan nazorat-o'lchov apparatlari va uskunalar bilan) ishga tushirish majmuasi hajmida bajarilgan bo'lishi va ishchi komissiya tomonidan ular suvga to'ldirishdan oldin qabul qilinishi lozim.

Ularning to'liq loyihaviy hajmda yakuniy qabul qilinishi butun energetika obyekti ekspluatatsiyaga qabul qilinganda amalga oshirilishi kerak. Hidroelektr stansiyalar davlat komissiyasi tomonidan ekspluatatsiyaga qabul qilingandan so'ng uning kotlovaniga suv to'ldirish va daryo o'zanini yopishga ruxsat beriladi.

32. Davlat komissiyasi tomonidan dalolatnoma imzolangan sana obyekt ekspluatatsiyaga qabul qilingan sana hisoblanadi.

4-bob. Xodimlarni tayyorlash

33. Energetika obyektlarida ishlashga maxsus ma'lumotga ega bo'lgan va egallagan lavozimining talablari doirasida tayyorgarlikdan o'tgan shaxslarga ruxsat beriladi.

34. Energetika qurilmalarining uskunalarini boshqarishga, ularga texnik xizmat ko'rsatishga yoki ta'mirlashga maxsus tayyorgarlik kursidan va tegishli lavozimda ishlash uchun imtihondan o'tgan shaxslarga ruxsat beriladi.

35. Energetika obyektlarida xodimlarni tayyorlash elektr energetikasi obyektlarida xodimlar bilan ishlashni tashkil etish qoidalarini talablariga muvofiq tashkil etilishi shart.

36. Energetika obyektlarida tegishli lavozimga tayinlanadigan, energetika qurilmalarining ekspluatatsiyasi va rejimlari bo'yicha faoliyat yuritadigan hamda energetika qurilmalariga bevosita xizmat ko'rsatuvchi shaxslar ishga tayinlanishidan oldin energetika obyektining bosh muhandisi tomonidan tasdiqlangan individual tartibdagi dastur bo'yicha maxsus talablar doirasida tayyorgarlikdan o'tishi lozim.

37. Og'ir ishlarda va zararli yoki xavfli mehnat sharoitlari bilan bog'liq ishlarda band bo'lgan xodimlar zimmasiga topshirilgan ishlarga loyiqiligini aniqlash va kasbiy kasalliklarning oldini olish maqsadida majburiy ravishda dastlabki (ishga kirish vaqtida) va davriy (mehnat faoliyati davomida) tibbiy ko'rikdan o'tishlari shart.

Dastlabki va davriy tibbiy ko'rikdan o'tilishi zarur bo'lgan ishlardagi zararli ishlab chiqarish omillari va ishlarning ro'yxati hamda bunday ko'riklarni o'tkazish tartibi O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan belgilanadi.

38. Energetika obyektlarida xodimlar bilan ularning o'z kasbiy vazifalarini bajarishga tayyorligini va malakasini oshirishni ta'minlashga qaratilgan doimiy ishlar olib borilishi lozim. Mehnat xavfsizligi bo'yicha o'qitish va yo'l-yo'riq berish uzluksiz va ko'p pog'onali xususiyatga ega bo'lishi shart.

39. Xodimlarni tayyorlash, malakasi talab darajasida bo'lishi va uni oshirish jarayoni ustidan rahbarlik qilish tashkilotning bosh muhandisi tomonidan, ularning amalga oshirilishini nazorat qilish esa energetika obyektlarining (korxonalar, tashkilotlar) rahbarlari tomonidan amalga oshiriladi.

40. Energetika obyektlarida texnik kutubxona, texnik xona, mehnat muhofazasi va xavfsizlik texnikasi (keyingi o'rinlarda — MM va XT) va yong'in xavfsizligi (keyingi o'rinlarda — YOX) xonalari ishlab turishi shart.

41. Energetika obyektlarida xodimlar bilan ishlashni ta'minlash uchun statsionar o'qitish qurilmalari ishlab turishi, energetika tizimining tuzilmasida o'quv markazlari va boshqa ixtisoslashtirilgan o'quv muassasalari bo'lishi shart.

Xodimlarni tayyorlash uchun o'quv-ishlab chiqarish bo'linmalari poligonlarga, o'quv sinflariga, ustaxonalarga, laboratoriyalarga ega bo'lishi, o'qitish va mashq qilishning texnik vositalari bilan jihozlanishi shart. Xodimlarni o'qitishga yuqori malakali mutaxassislar jalb qilinishi shart.

42. Xizmatchilarning toifasiga qarab xodimlar bilan ishlashning quyidagi shakllari o'rnatiladi:

ish joyida o'qitish (stajirovka) bilan yangi lavozim (kasb) bo'yicha tayyorlash;

texnik ekspluatatsiya, mehnat muhofazasi, sanoat va yong'in xavfsizligi bo'yicha qoidalar, me'yorlar va yo'riqnomalar bo'yicha bilimlarni tekshirish;

dublyorlik;

avariyaga qarshi va yong'in qarshi nazorat mashqlari;

XT va YOX bo'yicha dastlabki, birlamchi, davriy, navbatdan tashqari, maqsadli yo'riqnomalar;

mehnatni muhofaza qilish va texnika xavfsizligi, yong'in xavfsizligi bo'yicha kirish, davriy, navbatdan tashqari, maqsadli yo'l-yo'riqlar o'tkazish;

maxsus tayyorgarlik;

malakani oshirish uchun uzluksiz kasbiy o'qitish.

Xodimlarning toifasiga bog'liq ravishda xodimlar bilan ishlash shakllari elektr energetikasi obyektlarida xodimlar bilan ishlashni tashkil etish qoidalarini talablariga muvofiq belgilanadi.

43. Xodimlar bilan ishlash energetika obyektining (korxona, tashkilot) bosh muhandisi tomonidan tasdiqlangan rejalarga muvofiq, tajriba orttirish (stajirovka) esa individual dasturlar bo'yicha tashkil etiladi va o'tkaziladi.

44. Ishlab chiqarishning texnologik jarayonlarida bevosita ishtirok etmaydigan shaxslardan tashqari barcha xodimlar texnik ekspluatatsiya, mehnatni muhofaza qilish va texnika xavfsizligi, sanoat va yong'in xavfsizligi bo'yicha qoidalar, me'yorlar va yo'riqnomalar bo'yicha bilimlarini tekshiruvdan o'tkazishlari shart.

Tekshiruvni energetika obyektidagi malaka komissiyasi yuqori turuvchi tashkilot, shuningdek, "O'zenergoinspeksiya" tomonidan belgilangan talablarga rioya qilgan holda amalga oshiradi.

Bilimlarini tekshirishdan ozod etilgan shaxslarning ro'yxati yoki bilimlarini tekshirish talab qilinmaydigan lavozimlar va kasblarning ro'yxati energetika obyektining rahbari tomonidan tasdiqlangan bo'lishi shart.

45. "O'zenergoinspeksiya" va Sanoat xavfsizligi davlat qo'mitasi nazorati ostidagi obyektlarga xizmat ko'rsatuvchi ishchilar va ayrim toifadagi mutaxassislarning bilimlarini tekshirish va mustaqil ishlashiga ruxsat berish ushbu idoralar qabul qilgan normativ-huquqiy hujjatlar talablariga muvofiq belgilangan tartibda tashkil etilishi va o'tkazilishi shart. Ushbu qoida talablari doirasida "O'zenergoinspeksiya" nazorati ostidagi obyektlar "Issiqlik elektr stansiyalari" AJ, "O'zbekiston milliy elektr tarmoqlari" AJ, "Hududiy elektr tarmoqlari" AJ va "O'zbekgidroenergo" AJ, shuningdek, ularning tarkibiy qismi bo'lgan elektr energiyasini ishlab chiqaruvchi korxonalar, magistral elektr tarmoqlari tashkilotlari, hududiy elektr tarmoqlari tashkilotlari hamda xususiy va davlat-xususiy sheriklik asosida faoliyat yurituvchi elektr energiyasini ishlab chiqaruvchi, uzatuvchi, taqsimlovchi tashkilotlar hisoblanadi

46. Ta'mirlash, sozlash va boshqa ixtisoslashtirilgan tashkilotlarning xodimlari o'z tashkilotlarining komissiyalarida tayyorgarlikdan, bilimlar tekshiruvidan o'tadilar va mustaqil ishlash huquqini oladilar.

47. Xodimning bilimlarini tekshirish dastlabki, davriy va navbatdan tashqari bilimlar tekshiruvidan iborat bo'ladi.

48. Bilimlarni dastlabki tekshirish xodim ishga qabul qilinganda uni o'qitishdan yoki yangi lavozim bo'yicha tayyorlashdan keyin, boshqa ishga (lavozimga) yoki boshqa tashkilotga o'tganda lavozimga tayinlanganidan keyin ikki oydan kechiktirmay o'tkaziladi.

49. Barcha toifadagi xodimlarning bilimlarini davriy tekshirish belgilangan muddatlarda, biroq kamida 3 yilda bir marta o'tkaziladi.

Tezkor rahbarlar, energetika qurilmalarini boshqarish va ularga xizmat ko'rsatish bilan bevosita bog'liq bo'lgan shaxslar hamda qurilish-montaj tashkilotlarining tarmog'idagi muhandis-texnik xodimlar uchun mehnat muhofazasi qoidalar va me'yorlari bo'yicha bilimlarni tekshirish kamida bir yilda bir marta o'tkazilishi shart.

50. Bilimlar quyidagilar bo'yicha tekshiriladi:

mehnat muhofazasi bo'yicha qoidalar, me'yorlar, yo'riqnomalar, agar bajariladigan ish talab qilsa, boshqa maxsus qoidalar bo'yicha bilimlar;

energetika bo'yicha texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlar (texnik ekspluatatsiya qilish qoidalar — TEQQ, texnika xavfsizligi qoidalar — TXQ, yong'in xavfsizligi qoidalar — YOXQ) bo'yicha bilimlar;

lavozim va ishlab chiqarish yo'riqnomalari bo'yicha bilimlar, avariylar, avariya rejimni bartaraf qilish rejalari (yo'riqnomalari);

xavfsizlikning texnik vositalarining tuzilishi va ishlash prinsiplari, avariya qarshi himoya vositalari bo'yicha bilimlar;

uskunalar, nazorat-o'lchov asboblari va boshqaruv vositalarining tuzilishi hamda ishlash prinsiplari bo'yicha bilimlar;

energiya ishlab chiqarishning texnologik sxemalari va jarayonlari bo'yicha bilimlar;

Sanoat xavfsizligi davlat qo'mitasi, shuningdek, boshqa nazorat qiluvchi organlar nazorati ostidagi uskunalar, energetika qurilmalari va obyektlarni xavfsiz ekspluatatsiya qilish shartlari bo'yicha bilimlar;

himoya vositalaridan foydalanishni va baxtsiz hodisalarda shikastlanganlarga birinchi yordam ko'rsatishni bilish.

Rahbarlar va barcha toifadagi mutaxassislar uchun bilimi majburiy tartibda imtihon qilinishi uchun tegishli amal qiluvchi va texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlar ro'yxati ularning lavozim yo'riqnomalari bilan belgilanadi va tegishli imtihon komissiyasini boshqarayotgan energetika objekti (tashkilot)ning rahbari tomonidan tasdiqlanadi.

51. Belgilangan muddatlarda bilim tekshiruvidan o'tmagan xodimlarga uskunalarni mustaqil boshqarish va ekspluatatsiya qilish taqiqlanadi.

52. Qoniqarsiz baho olgan shaxs bir oy davomida qayta imtihondan o'tishi shart.

Ikkinchi marta imtihondan o'ta olmagan mutaxassisning egallagan lavozimiga loyiqligi haqidagi masala ish beruvchi tomonidan mehnat qonunchiligiga muvofiq hal etiladi.

53. Bilimlar darajasini oshirish hamda avariya va xavfsiz ishlash usullarini takomillashtirish uchun uskunalar, bino va inshootlarni ekspluatatsiya qilish bilan bevosita bog'liq bo'lgan barcha xodimlar elektr energetikasi obyektlarida xodimlar bilan ishlashni tashkil etish qoidalar talablariga muvofiq yo'l-yo'riqdan o'tishlari shart.

54. Tezkor va tezkor-ta'mirlash xodimlari kamida 3 oyda bir marta avariya qarshi nazorat mashg'ulotlarini o'tishlari shart.

Tezkor, tezkor-ta'mirlash, ta'mirlash va sozlash xodimlari kamida yarim yilda bir marta o'z tashkilotlarida yong'inga qarshi nazorat mashg'ulotlarini o'tishlari shart.

55. Mustaqil ishlashga ruxsat: ishga yangi qabul qilingan yoki ishda 6 oydan ko'proq tanaffus qilgan tezkor va tezkor-ta'mirlash xodimlari uchun yo'l-yo'riqdan, stajirovkadan o'tish, bilimlar tekshiruvidan va dublyorlikdan keyin, ta'mirlash va sozlash xodimlari uchun esa — yo'l-yo'riqdan, stajirovkadan o'tish va bilimlar imtihonidan keyin beriladi.

Ishida 3 haftadan 6 oy muddatgacha tanaffusda bo'lgan xodimlarning ishlashiga ruxsat berish shartlari ushbu tanaffusning davomiyligidan kelib chiqib belgilanadi.

56. Energetika obyektlari (tashkilotlari)ning barcha xodimlari elektr energetikasi obyektlarida xodimlar bilan ishlashni tashkil etish qoidalari talablarida belgilangan hajmlarda va davriylikda o'z malakalarini oshirishlari shart.

5-bob. Tezkor xodimlar

57. Energetika tizimi va energetika obyektlarining tezkor xodimlari jumlasiga quyidagilar kiradi:

tezkor xodimlar — energetika qurilmalarining boshqaruv organlariga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi va smenada energetika qurilmalarini boshqarish va ularga xizmat ko'rsatishni amalga oshiruvchi xodimlar;

tezkor-ta'mirlash xodimlari — boshqaruv organlariga bevosita ta'sir ko'rsatish huquqiga ega bo'lgan ta'mirlash xodimlari;

tezkor rahbarlar — smenada o'ziga biriktirilgan obyektlar (energetika tizimi, elektr tarmoqlari, issiqlik tarmoqlari, elektr stansiyalar, energetika obyekti) va qo'l ostidagi xodimlarning ishlashi ustidan tezkor rahbarlikni amalga oshiruvchi xodimlar;

tezkor-dispatcherlik xodimlari — "Energiya" MDM, yagona elektr energetika tizimining tizim operatori (keyingi o'rinlarda — tizim operatori) va energetika tashkilotlarining dispatcherlari.

58. Tezkor xodimlar ishlab chiqarish va lavozim yo'riqnomalariga hamda yuqori turuvchi tezkor xodimlarning tezkor farmoyishlariga muvofiq energetika obyekti, energetika tizimi, yagona elektr energetika tizimi (keyingi o'rinlarda — YAEET) uskunalarining xavfsiz, ishonchli, barqaror hamda energosamarador ishlash rejimini olib borishi shart.

Tezkor xodimlarning soni va malakasi bo'yicha texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlarga muvofiq amalga oshiriladi.

Tezkor xodimlarning smenada to'liq bo'lmagan tarkibda, o'rindoshlik asosida ishlashiga faqat energetika tizimi yoki energetika obyekti boshqarish organining yozma ko'rsatmasi bo'yicha ruxsat beriladi.

59. Smena vaqtida tezkor xodimlar o'zlarining tezkor boshqaruvi yoki tasarrufidagi uskunalarining ekspluatatsiyasi, shuningdek, yuqori turuvchi tezkor xodimlarning farmoyishlari so'zsiz bajarilishi uchun mazkur qoidalarga, zavod va mahalliy yo'riqnomalarga, XTQga va boshqa amal qiluvchi hujjatlarga muvofiq javobgar bo'ladi.

60. Uskunalarining ishlash rejimlari buzilganda, shikastlanganda, yong'in paydo bo'lganda, uskunalariga shikast yetkazishi mumkin bo'lgan nuqsonlar aniqlanganda tezkor xodim zudlik bilan normal ish rejimini tiklash yoki avariya holatni bartaraf qilish va texnologik buzilishlar rivojlanishining oldini olish choralari ko'rishi, shuningdek, zudlik bilan tasdiqlangan ro'yxat bo'yicha yuqori turuvchi tezkor va ma'muriy-texnik rahbar xodimlarga xabar berishi lozim.

61. Yuqori turuvchi tezkor xodimning vakolatiga kiruvchi masalalar bo'yicha farmoyishi unga bo'ysunuvchi tezkor xodim tomonidan bajarilishi majburiydir.

62. Yuqori turuvchi tezkor xodimning tezkor boshqaruvi yoki tezkor tasarrufi ostida bo'lgan uskunalar uning ruxsatisiz ishlash uchun ulanishi yoki ishlashdan chiqarilishi mumkin emas. Odamlar va uskunalar uchun aniq xavf tug'ilgan holatlar bundan mustasno.

63. Yuqori turuvchi tezkor xodimlarning tezkor farmoyishi aniq va qisqa bo'lishi shart.

Farmoyishni eshitganidan so'ng bo'ysunuvchi tezkor xodim farmoyish matnini so'zma-so'z qaytarishi va farmoyishni to'g'ri tushunganligi haqida tasdiqni olishi shart.

Yuqori turuvchi tezkor-dispatcherlik xodimlarning farmoyishlari kechiktirilmadan va aniq bajarilishi shart.

Tezkor xodim farmoyishni yoki ruxsatni berib yoki olib uni tezkor jurnalga yozib qo'yishi shart. Kompyuter yozuvi bor bo'lganida tezkor jurnalda yozuvning hajmi tegishli rahbarlik qiluvchi ma'muriy-texnik xodimlar tomonidan belgilanadi.

64. Tezkor muzokaralar texnik jihatdan savodli olib borilishi shart. Barcha energetika uskunalari, ulanmalar, releli va texnologik himoya va avtomatika tuzilmalari belgilangan dispatcherlik nomlariga muvofiq to'liq nomlanishi shart. Texnik atamalardan va dispatcherlik nomlanishlardan chetga chiqish qat'iy taqiqlanadi.

Dispatcherlik boshqaruvning barcha darajalarida olib boriladigan tezkor muzokaralar va elektr stansiyalar va yirik podstansiyalar smena boshliqlarining tezkor muzokaralari kompyuter xotirasida avtomatik ravishda qayd etilishi shart.

65. Dispatcherlik elektr stansiyasi, energetika tizimi uskunalarining ish rejimlarini o'zgartirish bo'yicha farmoyishlarida o'zgartirilayotgan rejim parametrining zarur miqdori va parametrning ko'rsatilgan miqdorga erishish uchun kerak bo'lgan vaqti, shuningdek, farmoyishni berish vaqti ko'rsatilishi shart.

66. Yuqori turuvchi tezkor xodimning vakolatiga kirgan masalalar bo'yicha rahbarlik qiluvchi ma'muriy-texnik xodimning farmoyishini olgan tezkor xodim uni faqat yuqori turuvchi tezkor xodimning roziligi bilan bajarishi shart.

67. Yuqori turuvchi tezkor xodimning farmoyishi bajarilmaganligi yoki bajarilishi kechiktirilganligi uchun farmoyishni bajarmagan shaxslar, shuningdek, uni bajarmaslikka yoki bajarilishi kechiktirilishiga ruxsat bergan rahbarlar javobgar bo'ladilar.

68. Yuqori turuvchi tezkor xodimning farmoyishi bo'ysunuvchi tezkor xodim tomonidan noto'g'ri deb topilsa, bu haqida u farmoyishni bergan shaxsga darhol ma'lum qilishi shart. Farmoyish to'g'riligi tasdiqlanganda xodim uni bajarishga majburdir.

Yuqori turuvchi xodimning XTQning buzilishiga, shuningdek, uskunalarining shikastlanishiga, elektr stansiyasi, podstansiyaning o'z ehtiyoji ta'minotini yo'qolishiga yoki I toifadagi iste'molchilarni toksizlantirishga olib kelishi mumkin bo'lgan farmoyishlarini bajarish taqiqlanadi. Tezkor xodimlar bunday farmoyishni

bajarishdan bosh tortganligi haqida farmoyishni bergan yuqori turuvchi tezkor xodimga va rahbarlik qiluvchi tegishli ma'muriy-texnik xodimga darhol ma'lum qilishi va tezkor jurnalga yozib qo'yishi kerak.

69. Navbatchilikda bo'lmagan tezkor xodimlardan bo'lgan shaxslarni lavozim yo'riqnomasi doirasida energetika qurilmalariga xizmat ko'rsatish bo'yicha ishlarni bajarishga jalb etilishiga, faqat smenadagi tegishli rahbar tezkor-dispatcher xodimning ruxsati bilan va bu haqida tegishli hujjatlarga yozuv kiritish orqali amalga oshirilishi mumkin.

70. Zarur holda tezkor xodim bo'lgan bir shaxsni ikkinchisi bilan almashtirish, jadvalni tasdiqlagan rahbarlik qiluvchi tegishli ma'muriy-texnik xodimning ruxsati bilan va yuqori turuvchi tezkor xodimga ma'lum qilgan holda amalga oshiriladi.

Ketma-ket ikki smena davomida ishlash taqiqlanadi.

71. Tezkor xodim bo'lgan har bir xizmatchi ishga kirishayotganda o'zidan oldin ishlagan xizmatchidan smenani qabul qilib olishi, ish tugaganidan so'ng esa — jadval bo'yicha o'zidan keyingi xizmatchiga smenani topshirishi shart.

Smenani topshirmasdan navbatchilikdan ketish taqiqlanadi.

72. Smenani qabul qilishda tezkor xodimlar jumlasidan bo'lgan xizmatchi quyidagilarni bajarishi shart:

o'zining tezkor boshqaruvi yoki tasarrufida bo'lgan energetika qurilmalarining holati, sxemasi va ishlash rejimi bilan tegishli yo'riqnomalarda belgilangan hajmda tanishib chiqish;

smenani topshiruvchidan ishda buzilishlarga olib kelishi mumkin bo'lgan, alohida kuzatish talab qiladigan uskunalar haqida, zaxiradagi va ta'mirlashdagi uskunalar haqida ma'lumotlarni olish;

o'ziga biriktirilgan uchastkada buyurtmalar, naryadlar va farmoyishlar bo'yicha qanday ishlar bajarilayotganligini aniqlash;

asboblarni, materiallarni, xonalarning kalitlarini, tezkor hujjatlarni va ish joyining hujjatlarini tekshirish va qabul qilib olish;

o'zining oxirgi navbatchiligidan keyingi barcha yozuvlar va farmoyishlar bilan tanishib chiqish;

qo'l ostidagi xodimlardan bildirgi qabul qilish, bevosita smena bo'yicha boshliqqa navbatchilikni qabul qilganligi va smenani qabul qilishda aniqlangan kamchiliklar haqida ma'lum qilish;

smenani qabul qilish-topshirishni jurnalga yoki qaydnomaga yozib, uni qabul qiluvchi va topshiruvchining imzosi bilan rasmiylashtirish.

73. Tezkor xodim mahalliy yo'riqnomaga muvofiq vaqti-vaqti bilan avtomatika, signalizatsiya tuzilmalari, DTBV aloqa va telemexanika vositalarini sinab ko'rishi, shuningdek, ish joyidagi soatning ko'rsatkichlari to'g'ri ekanligini va boshqalarni tekshirib ko'rishi shart.

74. Tezkor xodim tasdiqlangan jadvallar bo'yicha ishchi uskunalaridan zaxiradagi uskunalariga o'tishni, uskunalarini sinab ko'rishni hamda profilaktik ko'rikdan o'tkazishni amalga oshirishi shart.

75. Tezkor va rahbarlik qiluvchi ma'muriy-texnik xodimlar qo'l ostidagi tezkor xodimni, agar u o'z vazifasini bajarmayotgan bo'lsa, ishdan chetlatish va smenada tegishli almashtirishni yoki vazifalarni qaytadan taqsimlashni amalga oshirish huquqiga ega. Bunda tezkor jurnalga yoziladi yoki yozma farmoyish chiqariladi hamda tezkor-dispatcherlik boshqaruvning bo'ysunuv bo'yicha tegishli xodimlariga ma'lum qilinadi.

76. Tezkor xodim yuqori turuvchi tezkor xodimning ruxsati bilan qisqa vaqtga shu davr uchun ta'mirlash ishlari va sinovlarga, navbatchilikdan ozod etilgan holda jalb etilishi mumkin. Bunda XTQning talablariga rioya etilishi shart.

6-bob. Energetika tashkilotlari ishining samaradorligini nazorat qilish

77. Barcha energetika tashkilotlarida ishning yakuniy natijalarini yaxshilash maqsadida quyidagilar ta'minlangan bo'lishi shart:

energiya eltuvchilarning sarflari va texnologik ko'rsatkichlari o'lchovlarining talab darajasidagi aniqligi;

nazorat-o'lchov asboblari va axborot-o'lchov tizimlarining ko'rsatkichlariga asoslangan holda uskunalarining ishlash ko'rsatkichlarini belgilangan shakllar bo'yicha (smenalik, sutkalik, oylik va yillik) hisobga olish;

uskunalarining holatini, uning ishlash rejimlarini, yoqilg'ini tejash zaxiralarini, o'tkazilayotgan tashkiliy-texnik tadbirlarning samaradorligini baholash uchun texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlarning tahlili;

parametrlar va ko'rsatkichlarning amaldagi qiymatlari energetik xarakteristikalar bo'yicha belgilangan qiymatlardan farqlanishi sabablarini aniqlash maqsadida smena, sex ishining natijalarini xodimlar orasida (kamida bir oyda bir marta) muhokama qilish, ishdagi kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf qilish, eng yaxshi smenalar va alohida xodimlarning ish tajribasi bilan tanishtirish;

uskunalarining ishlash ishonchliligi va tejamkorligini oshirish, yoqilg'i-energetika resurslarining nooqilona sarflari va yo'qolishlarini kamaytirish bo'yicha tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish.

78. Energetika sohasida asosiy texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlar sifatida quyidagilar o'rnatilgan:

ishlab chiqarilgan va uzatilgan elektr (aktiv va reaktiv) va issiqlik energiyasining miqdori;

ishchi elektr quvvati va o'rnatilgan quvvatdan foydalanish samaradorligining ko'rsatkichlari;

avariyalar, ishlamay qolishgacha bo'lgan ishlash muddati;

elektr va issiqlik energiyasining tannarxi;

energetika tizimi bo'yicha foyda;

uzatilgan elektr va issiqlik energiyasi uchun shartli yoqilg'ining solishtirma sarfi;

GESlarda ishlab chiqarilgan va yagona energetika tizimiga uzatilgan elektr energiyasi uchun suvning solishtirma sarfi va suv oqimidan foydalanish koeffitsiyenti;

elektr energiyasini ishlab chiqarish va issiqlik energiyasini uzatishga alohida hisoblangan elektr stansiyasining o'z ehtiyojlari uchun elektr energiyasining sarfi;

elektr energiyasini elektr tarmoqlariga uzatish bo'yicha texnologik sarf;

issiqlik tarmoqlaridagi issiqlik energiyasi yo'qotishlari;

energetika tizimlari orasida elektr energiyasining o'zaro oqib o'tishi;

ishlab chiqarish xodimlarining solishtirma soni va xizmat ko'rsatish koeffitsiyenti.

79. Quvvati 10 MVt va undan yuqori bo'lgan har bir issiqlik elektr stansiyasida, quvvati 30 MVt va undan yuqori bo'lgan gidroelektr stansiyalarda, issiqlik ishlab chiqarish unumdorligi 50 Gkal/soat (209,5 GDj/soat) va undan yuqori bo'lgan qozonxonada, uskunalar ishining texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlarining mutlaq yoki nisbiy hisoblangan elektr va issiqlik yuklamalariga bog'liqligini belgilovchi energetik xarakteristikalarini ishlab chiqilgan bo'lishi shart.

Quvvati va issiqlik ishlab chiqarish unumdorligi kamroq bo'lgan elektr stansiyalari va tuman qozonxonalari bo'yicha xarakteristikalarini ishlab chiqishning maqsadga muvofiqligi energetika obyektining yuqori turuvchi tashkiloti tomonidan belgilanishi shart.

80. Energetik xarakteristikalar mazkur Qoidalarining talablariga rioya qilgan holda o'zlashtirilgan uskunalarining amalda erishiladigan ish tejamkorligini aks ettirishi shart.

81. Uskunalarining energetik xarakteristikalarini va alohida ko'rsatkichlarning me'yorlari ekspluatatsiya qiluvchi xodimlarga rejim xaritalari, yo'riqnomalar, jadvallar va grafiklar shaklida taqdim etilishi shart.

82. Yoqilg'i va suvning energetik xarakteristikalarini va solishtirma sarfi jadvallari, shuningdek, elektr stansiyasi uskunalarining har bir guruhi bo'yicha uzatilgan elektr energiyasi uchun tegishli ekologiya me'yorlari kamida 5 yilda bir marta, shuningdek, elektr stansiyasining texnik jihatdan qayta jihozlanishi va rekonstruksiya qilinishi, ishlatiladigan yoqilg'ining turi yoki markasi o'zgarishi natijasida elektr va issiqlik energiyasini uzatishda yoqilg'ining solishtirma sarflari tegishli 2 va 1 foizdan ortiq o'zgarganida qayta ko'rib chiqilishi lozim.

83. Energetika tashkilotlarining yoqilg'idan foydalanishni yaxshilash va tejamkorlikni oshirish borasidagi faoliyati natijalari uskunalarining amaldagi ishlash sharoitlarini hisobga olgan holda normativ xarakteristikalarda ko'zda tutilgan sarflarga nisbatan tejalgan yoqilg'ining (suvning, elektr energiyasining) hajmi bo'yicha baholanishi shart.

84. Issiqlik tarmoqlarida energetik xarakteristikalar quyidagi ko'rsatkichlar bo'yicha tuzilishi shart:

issiqlik yo'qolishlari;

issiqlik energiyasini uzatishda elektr energiyasining solishtirma sarfi;

tarmoq suvining o'rtacha bir soatlik sarfi;

uzatuvchi va qaytuvchi quvurlardagi haroratlarning farqi;

tarmoq suvining yo'qotilishi.

Energetik xarakteristikani uzatuvchi va qaytuvchi quvurlardagi haroratlarning farqi o'rniga qaytuvchi quvurdagi tarmoq suvining harorat ko'rsatkichi bo'yicha tuzishga yo'l qo'yiladi.

85. Elektr energiyasi uzatilishini hisobga olgan holda uning texnologik sarfi elektr tarmog'i uchun me'yoriy ko'rsatkich hisoblanadi.

86. Energotexnik xarakteristikalar hajmi, shakli va mazmuni amaldagi normativ hujjatlar va metodik ko'rsatmalarning talablariga muvofiq bo'lishi shart.

7-bob. Texnik nazorat. Energetika obyektlari ekspluatatsiyasini tashkil etish ustidan texnik va texnologik nazorat

87. Har bir energetika obyektida energetika qurilmalarining (uskunalar, bino va inshootlarning) texnik holatini muntazam va davriy nazorat qilishning (ko'rikdan o'tkazish, texnik shahodatlash) tashkil etilishi, ularning holati va xavfsiz ekspluatatsiyasi uchun javobgar shaxslar belgilanishi, shuningdek, texnik va texnologik nazorat bo'yicha xodim tayinlanishi va uning lavozim vazifalari quyidagi yo'nalishlar bo'yicha tasdiqlanishi shart:

texnologik jarayonlarni boshqarish;

uskunalar, bino va inshootlarning texnik holati ustidan nazoratni tashkil etish;

obyektning xavfsiz va tejamkorlik bilan ekspluatatsiya qilinishini ta'minlovchi chora-tadbirlarning ishlab chiqilishi, tashkil etilishi va hisobga olinishi;

ekspluatatsiyadagi barcha buzilishlarni tekshirish va hisobga olish;

ekspluatatsiya qilish, ta'mirlash va sozlash bo'yicha normativ-huquqiy hujjatlar, texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlar talablariga rioya etilishini nazorat qilish.

Energetika tizimi tarkibida elektr va issiqlik energiyasini ishlab chiqarish, o'zgartirish, uzatish va taqsimlashni amalga oshiruvchi barcha energetika obyektlari maxsus vakolatli organ tomonidan idoraviy texnik va texnologik nazorat qilinishi lozim.

88. Barcha texnologik tizimlar, uskunalar, bino va inshootlar, shu jumladan, energetika obyekti tarkibiga kiruvchi gidroinshootlar davriy texnik shahodatlashdan o'tkazilishi shart.

Texnik shahodatlash energetika obyektining bosh muhandisi yoki uning o'rinbosari boshchiligida tuzilgan energetika obyektining komissiyasi tomonidan amalga oshiriladi. Komissiyaga energetika obyektining tuzilmaviy bo'linmalari, energetika tizimining boshqarish organi va energetika tizimining markaziy xizmatlari

Texnik shahodatlashning vazifasi energetika qurilmalarining holatini baholash, ekspluatatsiya muddatlarini va shartlarini belgilash, shuningdek, energetik qurilmaning belgilangan resursini ta'minlash uchun zarur bo'lgan choralarni aniqlashdan iboratdir.

texnik hujjatlarni tekshirish;

Texnik shahodatlash bilan bir vaqtda nazorat organlarining yozma ko'rsatmalari bajarilishi, energetika obyekti ishidagi buzilishlar va unga xizmat ko'rsatishda yuz bergan baxtsiz hodisalarni tekshirish natijalari bo'yicha tuzilgan, shuningdek, bundan oldingi texnik shahodatlashda ishlab chiqilgan chora-tadbirlarning bajarilishi tekshiriladi.

Texnik shahodatlashning natijalari energetika obyektining texnik pasportiga kiritilishi shart.

89. Energetika obyektining tezkor va tezkor-ta'mirlash xodimlari tomonidan uskunalarning texnik holati ustidan doimiy nazorat amalga oshirilishi shart.

Nazorat qilish tartibi mahalliy ishlab chiqarish va lavozim yo'riqnomalari asosida belgilanadi.

Ko'riklarning davriyligi energetika obyektining bosh muhandisi tomonidan belgilanadi. Ko'rikdan o'tkazish natijalari maxsus jurnalda qayd etilishi shart.

92. Uskunalar, bino va inshootlarning ekspluatatsiya qilinishi ustidan texnik va texnologik nazoratni amalga oshiruvchi energetika obyektlarining xodimlari quyidagilarni bajarishlari shart:

xodimlar bilan ishlashni tashkil qilishda ishtirok etish.

davriy texnik shahodatlashlar;

energetika obyektlarida yong'inar va texnologik buzilishlarning paydo bo'lishi sabablarini tekshirishni tashkil etish va nazorat qilish;

energetika obyektlarida yong'in va avariylarning oldini olish bo'yicha chora-tadbirlarning ishlab chiqilishi, o'tkazilishi va energetika obyektlarida ularni bartaraf qilishga tayyorgarlikni ta'minlash ustidan nazorat qilish;

buzilishlarni, shu jumladan, “O‘zenergoinspeksiya” va Sanoat xavfsizligi davlat qo‘mitasi nazorati ostidagi obyektlardagi buzilishlarni hisobga olib borish;

energetika qurilmalarining uskunalarini tayyorlash va yetkazib berish uchun texnik shartlarni qayta ko'rib chiqish;

TEO, XTO, YOXO va ekspluatatsiya qilish bo'yicha yo'riqnomalarga rioya etilishini nazorat qilish;

energetika obyektlarini xavfsiz ekspluatatsiya qilishni ta'minlash bo'yicha normativ-huquqiy hujjatlar, texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlar ishlab chiqilishini nazorat qilish;

tashkilotlar tomonidan ekologik me'yorlarga rioya etilishini nazorat qilish.

94. Idoraviy texnik va texnologik nazorat Qoidalarining **13-bandida** ko'rsatib o'tilgan tashkilotlar tomonidan amalga oshiriladi hamda uning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash bo'yicha belgilangan talablarga rioya etilishini nazorat qilish;

rejimni texnologik va ekologik jihatdan xavfsiz hamda tejamli olib borish bo'yicha qoidalar va yo'riqnomalar bajarilishini nazorat qilish;

elektr stansiyalari, tarmoqlar va energetika tizimi ishidagi texnologik buzilishlar va yong'inlarning sabablari tekshirilishini tashkil etish, nazorat qilish va natijalarini tezkor tahlil qilish;

energetika uskunalarning ishidagi yong'inlar, avariya va boshqa texnologik buzilishlarning paydo bo'lishini profilaktika qilish, ekspluatatsiyani takomillashtirish bo'yicha tadbirlarni ishlab chiqish hamda amalga oshirish ustidan nazorat qilish;

davriy texnik shahodatlash o'tkazilishini nazorat qilish;

atrof muhit, sanoat va yong'in xavfsizligi, mehnat muhofazasi, uskunar ekspluatatsiyasini takomillashtirish va ishonchliligini oshirish masalalari bo'yicha normativ-huquqiy hujjatlar, texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlar ishlab chiqilishini tashkil etish va hamkorlik qilish.

95. Xo'jalik birlashmalari ularga tegishli bo'lgan energetika obyektlariga tegishli davlat organlari va tashkilotlari vakillari qarshiliksiz o'rnatilgan tartibda kirishini ta'minlashlari shart.

8-bob. Energetika obyektlariga texnik xizmat ko'rsatish, ularni ta'mirlash va modernizatsiya qilish

96. Har bir energetika obyektida uskunar, bino va inshootlarga hamda energetika qurilmalarining kommunikatsiyalariga texnik xizmat ko'rsatish, rejali ta'mirlash va modernizatsiya qilish tashkil etilgan bo'lishi shart.

97. Uskunar, bino va inshootlarning texnik holati, ekspluatatsiya qilishning belgilangan ko'rsatkichlari barqarorligini ta'minlovchi ta'mirlash ishlarining hajmlari bajarilishi, tayyorgarlik ishlari to'liq bajarilishi, rejalashtirilgan ta'mirlash ishlari hajmlarining ehtiyot qismlar va materiallar bilan o'z vaqtida ta'minlanishi, shuningdek, bajarilgan ta'mirlash ishlarining muddatlari va sifati uchun javobgarlik energetika obyektlarining rahbarlari zimmasiga yuklatilgan bo'lishi shart.

98. Energetika obyektlariga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash ishlarini boshqarish tuzilmalari ta'mirlash ishlariga tayyorgarlik ko'rish va o'tkazish bo'yicha tegishli bo'linmalarni tashkil etish yo'li bilan funksiyalar va ijrochilarning taqsimlanishini ko'zda tutishi shart.

99. Texnik xizmat ko'rsatish va rejali ta'mirlash hajmi uskunar, bino va inshootlarning haqiqiy texnik holatini va o'zgarib turuvchi ish sharoitlarini hisobga olgan holda amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar, texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlarga muvofiq ularni soz va ishga yaroqli holatda saqlash zarurati bilan belgilanadi.

100. Elektr stansiyalari, qozonxonalar va tarmoqlarning asosiy uskunalari, bino va inshootlarning barcha turdagi ta'mirlash ishlari uchun istiqbolli (besh yillik) va yillik jadvallar tuzilishi shart.

Energetika obyektlaridagi qurilmalarning, uskunalarning, bino va inshootlarning ta'mirlash ishlarini bajarish reja-jadvallari elektr hamda issiqlik energiyasini ishlab chiqarishning prognoz parametrlariga yoki elektr va issiqlik energiyasini tarmoqqa uzatish rejimlariga va shartlariga ta'sir etadigan bo'lsa, ushbu ta'mirlash ishlarini bajarish reja-jadvallari energetika objekti tegishli bo'lgan xo'jalik birlashmalari tomonidan tasdiqlanishi shart. Yordamchi uskunar bo'yicha yillik va oylik ta'mirlash reja-jadvallari tuziladi va ular energetika obyektining bosh muhandisi tomonidan tasdiqlanadi.

101. Barcha turdagi ta'mirlash ishlarining davriyligi va davomiyligi uskunalarning ushbu turini ta'mirlash bo'yicha ichki idoraviy hujjatlarga asosan belgilanadi.

102. Mukammal (kapital) ta'mirlashlar orasidagi energobloklarni ekspluatatsiya qilish davrini oshirish yoki kamaytirish va quvvati 160 MVt va undan yuqori bo'lgan energobloklarni mukammal (o'rta) ta'mirlash davrini me'yorlarga nisbatan oshirish uskunalarning ushbu turini ta'mirlash bo'yicha ichki idoraviy va uskunalarning texnik pasport hujjatlari bilan belgilangan tartibda amalga oshirilishi shart.

103. Ta'mirlash ishlari bajarilishini tashkil etish, ta'mirlash hujjatlarini ishlab chiqish, ta'mirlashni rejalashtirish va unga tayyorgarlik ko'rish, ta'mirlashga chiqarish va ta'mirlashni bajarish, shuningdek, uskunalarni qabul qilish va ta'mirlash sifatini baholash uskunalarning ushbu turini ta'mirlash bo'yicha ichki idoraviy hujjatlarga muvofiq amalga oshirilishi shart.

104. Energetika obyektlarida mukammal (kapital) va joriy ta'mirlash ishlarini energetika obyektlari mutaxassislari ham belgilangan tartibda amalga oshirishlari mumkin. Agar energetika obyektlarida ta'mirlash ishlarini amalga oshirish uchun pudratchi tashkilotlarni jalb etish talab etilsa pudratchi tashkilotlarni xaridlarga oid qonunchilikda belgilangan tartibda aniqlanadi.

Ta'mirlash ishlarining hajmi oldindan ijrochi tashkilotlar (pudratchi tashkilotlar) bilan kelishilgan bo'lishi shart.

105. Ta'mirlashni boshlashdan oldin va uni o'tkazish vaqtida, energetika obyektining bosh muhandisi tasdiqlagan komissiya tarkibi tomonidan barcha nuqsonlar aniqlanishi shart. Ta'mirlangan uskuna, bino yoki inshoot normativ-huquqiy hujjatlarda, texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlarda belgilab berilgan mezonlarga mos kelishi lozim.

106. Uskunar va inshootlarni ta'mirlashga chiqarish hamda ularni ishga tushirish yillik ta'mirlash jadvallarida ko'rsatilgan bo'lishi va ular tezkor boshqaruv yoki tezkor tasarruf ostida bo'lgan tashkilot bilan kelishilgan muddatlarda bajarilishi shart.

107. Mukammal (kapital) va o'rta ta'mirlashdan keyin qurilma va uskunalar, bino va inshootlarni qabul qilib olish komissiyasi tomonidan, ta'mirlash ishlarini amalga oshirgan bo'linma yoki pudratchi tashkilotlar bilan kelishilgan va energetika obyektining bosh muhandisi tasdiqlagan dastur bo'yicha amalga oshirilishi shart. Qabul qilish komissiyasining tarkibi energetika objekti bo'yicha buyruq bilan belgilanishi shart.

108. Elektr stansiyalari, elektr va issiqlik tarmoqlarining mukammal va o'rta ta'mirlashdan o'tgan uskunolari 48 soat davomida yuklama ostida qabul qilish-topshirish sinovlaridan o'tkazilishi kerak.

Ta'mirlashdan so'ng uskunalarni yuklama ostida qabul qilish-topshirish sinovlarisiz zaxiraga o'tkazish yuqori turuvchi tashkilot va "O'zenergoinspeksiya" bilan kelishilgan holda, sinov tariqasida ishga tushirib ko'rilganidan keyin amalga oshirilishi shart.

109. Uskunalarni ta'mirlashdan keyin qabul qilishda ta'mirlashning sifati quyidagilarni hisobga olgan holda baholanishi lozim:

ta'mirlangan uskunaning sifati;

bajarilgan ta'mirlash ishlarining sifati;

yong'in xavfsizligi holati.

Sifatni baholash quyidagicha belgilanadi:

dastlabki — qabul qilish-topshirish sinovlari tugaganidan so'ng;

yakuniy — nazorat ostida bir oy ekspluatatsiya qilish natijalari bo'yicha. Bu vaqt davomida uskunalarning barcha rejimlarda ishlashini tekshirish tugatilgan, barcha tizimlarda sinashlar va sozlashlar o'tkazilgan bo'lishi shart.

Ta'mirlangan uskunalarning sifati bo'yicha rasmiylashtirilgan tegishli hujjat yoki dalolatnoma to'g'riligini tekshirish va nazorat qilish energetika obyektining yuqori turuvchi tashkiloti hamda "O'zenergoinspeksiya" tomonidan amalga oshiriladi.

110. Quyidagilar mukammal (kapital, o'rta) ta'mirlashni tamomlash vaqti hisoblanadi:

energobloklar, IES va IEMning ko'ndalang aloqa tizimida ishlaydigan bug' turbinalari, gidroagregatlar va transformatorlar uchun — generatorni (transformatorni) tarmoqqa ulash vaqti;

IES va IEMning ko'ndalang aloqa tizimida ishlaydigan bug' qozonlari uchun — qozonni stansiyaning o'tkir bug' quvuriga ulash vaqti;

ikki korpusli qozonlari (dubl-bloklari) bo'lgan energobloklar uchun — energoblokni qozon korpuslaridan biri bilan yuklama ostida tarmoqqa ulash vaqti. Bunda agar ta'mirlash jadvalida ta'mirlashning kechiktirilishi ko'zda tutilmagan bo'lsa, ikkinchi korpusni qizdirish va ulash vaqti energoblokni yuklash jadvaliga muvofiq amalga oshirilishi shart;

issiqlik tarmoqlari uchun — tarmoqqa ulash va unda tarmoq suvi aylanishi barqarorlashish vaqti;

elektr tarmoqlari uchun — tarmoqqa ulash vaqti, agar kuchlanish berish vaqtida buzilish yuz bermagan bo'lsa; kuchlanish olinmasdan ta'mirlashda — ish rahbari (ish bajaruvchi) tomonidan navbatchi dispetcherga ishlar tugatilganligi haqida ma'lum qilish vaqti.

Agar qabul qilish-topshirish sinovlari davomida uskunalarning nominal yuklama bilan ishlashiga to'sqinlik qiluvchi nuqsonlar yoki uskunalarni zudlik bilan to'xtatishni talab qiluvchi nuqsonlar aniqlangan bo'lsa, ta'mirlash ushbu nuqsonlar bartaraf etilishi va qabul qilish-topshirish sinovlari takror o'tkazilishiga qadar tugatilmagan deb hisoblanadi.

Qabul qilish-topshirish sinovlari jarayonida uskunaning alohida tarkibiy qismlari normal ishlashida darhol to'xtatishni talab qilmaydigan buzilishlar paydo bo'lsa, qabul qilish-topshirish sinovlarini davom ettirish masalasi buzilishlarning xususiyatiga qarab, energetika obyektining texnik rahbari tomonidan ta'mirlovchi ijrochisi bilan kelishilgan holda hal etiladi. Bunda aniqlangan nuqsonlar ta'mirlovchi ijrochi tomonidan energetika objekti bilan kelishilgan muddatlarda bartaraf qilinadi.

Agar uskunani yuklama ostida qabul qilish-topshirish sinovlari nuqsonlarni bartaraf etish uchun to'xtatilgan bo'lsa, ta'mirlashni tamomlash vaqti — sinovlar jarayonida uskunani oxirgi marta yuklama ostiga qo'yish vaqti hisoblanadi.

111. Energoblok tarkibiga kiruvchi barcha asosiy uskunalarni ta'mirlash bir vaqtda o'tkazilishi shart.

112. Energetika obyektlari, ta'mirlash va ta'mirlash-sozlash tashkilotlari uskunalar, bino va inshootlarni ta'mirlash hamda ularga texnik xizmat ko'rsatishning texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlarini muntazam hisobga olishlari va mazkur ko'rsatkichlarni yaxshilash bo'yicha tashkiliy-texnik tadbirlarni ishlab chiqishi shart.

113. Energetika obyektlari quyidagi bino-inshootlar, qurilma va uskunalar hamda jihozlar bilan ta'minlangan bo'lishi shart:

elektr stansiyalarida — bosh bino, yordamchi bino va inshootlar, markaziy ta'mirlash ustaxonalari, ta'mirlash maydonchalari va ta'mirlash xodimlarining ishlab chiqarish xonalari;

elektr tarmoqlarida — markaziy ta'mirlash ustaxonalari, ta'mirlash maydonchalari va ta'mirlash xodimlarining ta'mirlash-ishlab chiqarish xonalari.

Energetika obyektlarining uskunalariga bosh bino, yordamchi bino va inshootlarda statsionar va inventar yuk ko'tarish mashinalari hamda ta'mirlashni mexanizatsiyalash vositalari bilan xizmat ko'rsatilishi shart.

114. Energetika obyektlari, ta'mirlash va ta'mirlash-sozlash tashkilotlari ta'mirlashni o'z vaqtida va sifatli o'tkazish uchun ta'mirlash hujjatlari, asboblari va ta'mirlash ishlarini bajarish vositalari bilan ta'minlangan bo'lishi shart.

115. Sanoat xavfsizligi davlat qo'mitasining nazorati ostidagi energetika obyektlarini qurish, ta'mirlash va ta'mirlash-sozlash ishlarini bajaradigan tashkilotlar qonunchilikda belgilangan tartibda Sanoat xavfsizligi davlat

qo'mitasidan ruxsatnoma olishi lozim.

116. Energetika obyektlari rejalashtirilgan ta'mirlash hajmini o'z vaqtida ta'minlash uchun ehtiyot qismlar, materiallar, uzellar va uskunalarning almashtirish fondiga ega bo'lishi shart.

Bir xil turdagi agregatlarning ehtiyot uskunolari va detallar yig'masi (turbinalar, turbogeneratorlar, ta'minlash nasoslarining rotorlari, diafragmalar, turbinalar parraklari, generator startorlarining chulg'amlari to'plami va boshqalar) energetika tizimi tashkilotlarining markazlashgan omborlari zaxirasida turishi shart.

Energetika obyekti omboriga tushayotgan va omborda, sexlarda va uchastkalarda mavjud bo'lgan barcha ehtiyot qismlar, ehtiyot uskunolari hamda materiallarning kirim nazorati hamda hisobga olinishi tashkil etilishi shart. Ularning holati va saqlash sharoitlari vaqti-vaqti bilan tekshirib turilishi shart.

Ehtiyot qismlar va uskunalarni saqlash bazalarida ularning saqlanishi va muntazam ravishda to'ldirib borilishi ta'minlanishi shart. Tashqi atmosfera sharoitlari ta'sirida saqlanishi buziladigan uskunalar, ehtiyot qismlari va materiallar yopiq omborlarda saqlanishi shart.

9-bob. Texnik hujjatlar

117. Har bir energetika obyektida quyidagi hujjatlar bo'lishi shart:

yer uchastkalarini ajratish dalolatnomalari;

uchastkaning bosh rejasi, unda bino va inshootlar, shu jumladan, yerosti xo'jaligi kiritilgan hamda sanitariya-himoya hududi ko'rsatilgan bo'lishi shart;

hudud haqidagi geologik, gidrogeologik va boshqa ma'lumotlar, ularda tuproq sinovlari va yerosti suvlarining tahlili natijalari bo'lishi shart;

shurflar kesimlari bilan poydevorlarni o'rnatish dalolatnomalari;

yashirin ishlarni qabul qilish dalolatnomalari;

bino va inshootlarning hamda uskunalar ostidagi poydevorlarning cho'kishi haqidagi birlamchi dalolatnomalar;

inshootlarning portlash xavfsizligi, yong'in xavfsizligi, yashindan himoya va korroziyaga qarshi himoyani ta'minlovchi tuzilmalarni sinash bo'yicha birlamchi dalolatnomalar;

ichki va tashqi suv ta'minoti, yong'in o'chirish suv quvurlari, kanalizatsiya, gaz ta'minoti, issiqlik ta'minoti, isitish va ventilyatsiya tizimlarini sinash bo'yicha birlamchi dalolatnomalar;

uskunalar va texnologik quvurlarni individual ishlatib ko'rish va sinashlar bo'yicha birlamchi dalolatnomalar;

davlat va ishchi qabul komissiyalarining dalolatnomalari;

tasdiqlangan loyiha hujjatlari, ularga keyinchalik kiritilgan barcha o'zgartirishlar bilan va ularga olingan davlat ekspertiza xulosalari;

bino va inshootlar, texnologik tugunlar va uskunalarning texnik pasportlari;

uskunalar va inshootlarning ishchi ijro chizmalari, butun yerosti xo'jaligining chizmalari;

birlamchi va ikkilamchi elektr ulanmalarining ishchi ijro sxemalari;

texnologik ishchi ijro sxemalari;

uskunalarga ehtiyot qismlarning chizmalari;

yong'in o'chirish tezkor rejasi;

davlat nazorati organlarining talablariga muvofiq hujjatlar;

uskunalar, bino va inshootlarning ekspluatatsiyasi bo'yicha yo'riqnomalar, barcha toifadagi mutaxassislar va navbatchi xodimlar jumlasiga kiruvchi ishchilar uchun lavozim yo'riqnomalarining komplekti;

mehnat muhofazasi bo'yicha yo'riqnomalar komplekti;

atrof muhitga ko'rsatiladigan ta'sirni baholash hujjatlari bo'yicha davlat ekologik ekspertizasining xulosasi;

ekologik me'yorlar.

Yuqorida ko'rsatilgan hujjatlarning komplekti energetika obyektlarining texnik arxivida "HUJJATLAR" shtampi bilan saqlanishi shart va mulk egasi o'zgarganda uning doimiy saqlanishini ta'minlash sharti bilan yangi mulk egasiga to'la hajmda topshiriladi.

118. Barcha energetika obyektlarida har bir sex, podstantsiya, tuman, uchastka, laboratoriya va xizmatlar uchun zarur bo'lgan yo'riqnomalar, nizomlar, texnologik va tezkor sxemalar ro'yxati belgilangan bo'lishi shart. Ro'yxat energetika obyektlarining bosh muhandisi tomonidan tasdiqlanadi va kamida uch yilda bir marta qayta ko'rib chiqilishi shart.

119. Elektr stansiyalari, qozonxonalar va podstantsiyalarning asosiy va yordamchi uskunalarida ularning nominal ma'lumotlari bor yorliqlar o'rnatilgan bo'lishi shart.

120. Barcha asosiy va yordamchi uskunalar, shu jumladan, quvurlar, shinalar tizimlari va seksiyalari, shuningdek, armatura, gaz va havo o'tkazuvchi quvurlarning shiberlari raqamlangan bo'lishi shart. Tanlanma boshqaruv tizimi (keyingi o'rinlarda — TBT) mavjud bo'lganda armaturaning raqamlanishi ijro sxemalarida va joyi bo'yicha ikki marta bajarilishi shart, bunda ularning bittasi tezkor sxemaga va ikkinchisi TBT bo'yicha mos raqamga ega bo'lishi lozim.

Asosiy uskunalar tartib raqamlariga ega bo'lishi shart, yordamchi uskunalar esa — asosiy uskunalarining tartib raqamiga "A", "B", "V" va hokazo harflar qo'shilgan holda belgilanadi. Uskunalarining raqamlanishi binoning o'zgarmas yon tomonidan va "A" qatoridan boshlab bajarilishi shart. Dubl-bloklarda har bir qozonga blokning raqamiga "A" va "B" harflari qo'shib yoziladi. Yoqilg'i uzatuvchi tizimning alohida bo'g'inlari ketma-ket va

yoqilg'ining yo'nalishi bo'yicha raqamlanishi, parallel zanjirlar esa yoqilg'i harakatining yo'nalishi bo'yicha chapdan o'ngga "A" va "B" harflarini qo'shib raqamlanishi shart.

121. Sxemalardagi raqamlar va belgilar haqiqatda yozilgan raqamlar va belgilarga muvofiq kelishi shart.

122. Ekspluatatsiya jarayonida energetika qurilmalarida bajarilgan barcha o'zgartirishlar javobgar shaxsning lavozimi va o'zgartirish kiritilgan sana ko'rsatilib, uning imzosi bilan yo'riqnomalar, sxemalar va chizmalarga kiritilishi shart.

Yo'riqnomalar, sxemalar, chizmalardagi o'zgartirishlar haqidagi axborot shu yo'riqnomalar, sxemalar va chizmalarni bilishi shart bo'lgan barcha xodimlarga (farmoyishlar jurnaliga yozish bilan) yetkazilishi shart.

123. Texnologik sxemalar (chizmalar) kamida 2 yilda bir marta haqiqiy ekspluatatsiya ma'lumotlariga muvofiqligi bo'yicha tekshirilishi va tekshiruv haqida ularga belgi qo'yilishi shart.

Xuddi shu muddatlarda yo'riqnomalar va texnologik sxemalar hamda kerakli yo'riqnomalarning ro'yxati qayta ko'rib chiqiladi.

124. Kerakli sxemalarning komplekti "Energiya" MDM, tizim operatori, elektr va issiqlik tarmoqlari dispetcherlarida, elektr stansiyasining smena boshlig'ida, har bir sex va energoblok smena boshlig'ida, podstansiya navbatchisida va tezkor-chiqish brigadasining ustasida turishi shart.

Sxemalarni saqlash tartibi mahalliy sharoitlarga ko'ra belgilanishi shart.

125. Barcha ish joylari mazkur Qoidalarining talablariga muvofiq, zavod va loyiha ma'lumotlariga, namunaviy yo'riqnomalarga va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar, texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlarga, ekspluatatsiya tajribasiga va sinov natijalariga asosan mahalliy sharoitlarni e'tiborga olib tuzilgan zarur yo'riqnomalar bilan ta'minlangan bo'lishi shart. Yo'riqnomalar tegishli ishlab chiqarish bo'linmasining (sexlar, podstansiyalar, tuman, uchastka, laboratoriyalar va xizmatlar) boshlig'i tomonidan imzolangan va energetika obyektining bosh muhandisi tomonidan tasdiqlangan bo'lishi shart.

Tizim ahamiyatiga ega bo'lgan yo'riqnomalar tizim operatori bilan kelishilgan va Energetika vazirligi tomonidan tasdiqlangan bo'lishi kerak.

126. Uskunalar, bino va inshootlarni, releli himoya, telemexanika, aloqa vositalarini va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimining (keyingi o'rinlarda — ABT) texnik vositalari kompleksini ekspluatatsiya qilish bo'yicha yo'riqnomalarga har bir qurilma bo'yicha quyidagilar kiritilgan bo'lishi shart:

uskunalar, bino va inshootlarning qisqacha tavsifi;

qurilma yoki qurilmalar kompleksining xavfsiz holati va ishlash rejimlarining mezonlari va chegaralari;

ishga tushirishni tayyorlash tartibi;

uskunani ishga tushirish, to'xtatish va unga xizmat ko'rsatish tartibi, normal ekspluatatsiya qilish va ishdagi buzilishlar vaqtida bino va inshootlarni soz holatda saqlash tartibi;

uskunalar, bino va inshootlarni ko'rikdan o'tkazish, ta'mirlash va sinashga ruxsat berish tartibi;

mehnat xavfsizligi, portlash va yong'in xavfsizligi bo'yicha mazkur qurilma uchun o'ziga xos talablar.

127. Har bir ish joyi bo'yicha lavozim yo'riqnomalarida quyidagilar ko'rsatilgan bo'lishi shart:

mazkur lavozimdagi xodimlarning bilishi majburiy bo'lgan, uskunalar xizmat ko'rsatish bo'yicha yo'riqnomalar, uskunalar va tuzilmalar sxemalarining ro'yxati;

xodimning huquqlari, majburiyatlari va javobgarligi;

xizmat bo'yicha bog'liq bo'lgan yuqori turuvchi, bo'ysinuvchi va boshqa xodimlarning o'zaro munosabatlari.

128. Mehnat muhofazasi bo'yicha yo'riqnomada quyidagilar ko'rsatilgan bo'lishi shart:

umumiy xavfsizlik talablari;

ishni boshlashdan oldin, ish davomida va ish tugagandan keyin xavfsizlik talablari;

avariya vaziyatlarida xavfsizlik talablari.

129. Yo'riqnomalar 5 yilda bir martadan kam bo'lmagan, xavfliligi yuqori bo'lgan kasblarda yoki ishlarni bajarayotgan xodimlar uchun yo'riqnomalar 3 yilda bir martadan kam bo'lmagan muddatda qayta ko'rib chiqilishi lozim. Uskunalar holati yoki ekspluatatsiya sharoitlari o'zgargan hollarda yo'riqnomalarga tegishli qo'shimchalar kiritilishi va ushbu yo'riqnomalarni bilishi shart bo'lgan xodimlarga yetkazilishi lozim, bu haqida farmoyishlar jurnaliga yozuv kiritilishi shart.

130. Tezkor hujjatlarda mazkur Qoidalarga [ilovaga](#) muvofiq navbatchi xodimlar tomonidan ish faoliyatida foydalaniladigan texnik hujjatlar ro'yxati hamda ushbu ro'yxatdagi hamma hujjatlar bo'lishi shart.

Mahalliy sharoitlarga qarab tezkor hujjatlarning hajmi energetika objekti bosh muhandisining qarori bo'yicha o'zgartirilishi mumkin.

131. Elektr stansiyasi sexlaridagi tezkor-dispetcher xodimlarining ish joylarida, doimiy navbatchi xodimlari bo'lgan boshqaruv shchitlarida, dispetcherlik punktlarida belgilangan shakl bo'yicha sutkalik axborotnomalar to'ldirilishi shart.

132. Ma'muriy-texnik xodimlar har kuni tezkor hujjatlarni tekshirishi hamda uskunalar va xodimlarning ishidagi nuqsonlar va buzilishlarni bartaraf qilish uchun zarur choralarni ko'rish shart.

133. "Energiya" MDM, tizim operatori, tarmoq korxonalarining dispetcherlik punktlari, elektr stansiyalarining bosh shchitlari barcha tezkor muzokaralarni avtomatik ravishda kompyuter xotirasiga yozib olish qurilmalari bilan jihozlangan bo'lishi shart.

134. Tezkor hujjatlar, nazorat-o'lchov asboblarning qayd etuvchi diagrammalari, tezkor-dispatcherlik muzokaralarining kompyuter xotirasi yozuvlari va tezkor-axborot ABT kompleksi tomonidan shakllantiriladigan chiqish hujjatlari qat'iy hisobga olish hujjatlari jumlasiga kiritiladi va belgilangan tartibda saqlanishi kerak.

Hujjatlar quyidagi muddatlarda saqlanishi shart:

qayd etuvchi asboblarning ko'rsatmalari tushirilgan xotira — 3 yil;

normal sharoitlarda tezkor muzokaralarning kompyuter xotirasidagi yozuvlari, agar muddatni uzaytirish haqida ko'rsatma bo'lmasa — 10 sutka;

avariyalar va ishdagi boshqa buzilishlar vaqtida olib borilgan tezkor muzokaralarning kompyuter xotirasidagi yozuvlari, agar muddatni uzaytirish haqida ko'rsatma bo'lmasa — 3 oy.

10-bob. Avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari

135. Elektr va issiqlik energiyasi ishlab chiqarishda texnologik ishlab chiqarish bo'yicha tezkor-dispatcherlik va tashkiliy-iqtisodiy boshqaruv mos ravishda avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari orqali quyidagilar bilan ta'minlanishi shart:

texnologik jarayonning avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari (keyingi o'rinlarda — TJ ABT) bilan;

avtomatlashtirilgan dispatcherlik boshqaruvi tizimlari (keyingi o'rinlarda — ADBT) bilan;

ishlab chiqarishning avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari (keyingi o'rinlarda — ICH ABT) bilan.

136. Quvvati 160 MVt va undan yuqori bo'lgan energobloklarga ega bo'lgan issiqlik elektr stansiyasida, o'rnatilgan quvvati 1000 MVt va undan yuqori bo'lgan gidroelektr stansiyasida, elektr tarmoqlarini ekspluatatsiya qiluvchi har bir tashkilotda TJ ABT ishlab turishi shart. Mahalliy sharoitlarga, iqtisodiy va ishlab chiqarish nuqtai nazaridan maqsadga muvofiqligiga qarab quvvati ko'rsatilgan qiymatdan kam bo'lgan agregatlarga ega bo'lgan elektr stansiyalari TJ ABT bilan jihozlanishi mumkin.

137. Elektr va issiqlik tarmoqlarini ekspluatatsiya qiluvchi tashkilotlarning dispatcherlik punktlarida (keyingi o'rinlarda — DP), tizim operatorida va "Energiya" MDMda ADBT ishlab turishi shart.

138. ABTni ekspluatatsiya qilishda quyidagilarga:

energetika tizimlarining ABTni ishlab chiqish, joriy etish va ekspluatatsiya qilish bo'yicha amal qiluvchi ko'rsatmalariga;

energetika tizimlarining ko'p pog'onali integratsiyalangan tashkiliy-texnologik ABTni yaratish bo'yicha amal qiluvchi ko'rsatmalariga amal etilishi lozim.

139. Energetika tizimining barcha energetika obyektlarida, korxonalarida va tashkilotlarida quyidagi vazifalar majmuasini bajarish uchun ICH ABT ishlab turishi shart:

texnik-iqtisodiy rejalashtirish;

energetik ta'mirlashni boshqarish;

elektr va issiqlik energiyasini sotishni boshqarish;

energetika ishlab chiqarishi rivojlanishini boshqarish;

mahsulot sifati, standartlashtirish va metrologiyani boshqarish;

moddiy-texnik ta'minotni boshqarish;

yoqilg'i ta'minotini boshqarish;

transport va yuk tashishni boshqarish;

kadrlarni boshqarish;

ekspluatatsiya qiluvchi xodimlarni tayyorlash;

buxgalteriya hisobi;

umumiy boshqarish;

turli tashlamalar, oqizmalar, chiqindilarning, shuningdek, foydalaniladigan tabiiy resurslarning miqdori va tarkibini boshqarish.

Texnologik jarayoni avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari, ADBT va ICH ABT mustaqil tizimlar sifatida, shuningdek, energetika tizimining integratsiyalangan ABTning kichik tizimlari sifatida ham ishlashi mumkin.

140. Har bir energetika obyektida ABTning alohida vazifalari majmuasini tanlash mavjud bo'lgan namunaviy loyihalar, amaliy dastur to'plamlari va texnik vositalarning imkoniyatlaridan oqilona foydalanishni hisobga olib, ishlab chiqarish va iqtisodiy jihatdan maqsadga muvofiqligidan kelib chiqqan holda aniqlanishi shart.

141. ABTning texnik vositalari majmuasiga quyidagilar kiritilishi shart:

axborotni to'plash va uzatish vositalari (axborot datchiklari, aloqa kanallari, telemexanika tuzilmalari, ma'lumotlarni uzatish apparaturasi va hokazo);

axborotni qayta ishlash va uni aks ettirish vositalari;

boshqarish vositalari (kontrollerlar, elektr texnikasi apparaturasi va boshqalar);

yordamchi (uzluksiz elektr ta'minoti, havoni mo'tadillashtirish, avtomatik yong'in o'chirish va boshqa) tizimlar.

142. ABTni ekspluatatsiyaga kiritish belgilangan tartibda qabul qilish komissiyasining dalolatnomasiga asosan amalga oshirilishi shart.

ABTni sanoat ekspluatatsiyasiga kiritishdan oldin uni davomiyligi 6 oydan oshmagan tajriba ekspluatatsiyasidan o'tkazish mumkin. ABTni yaratish va ekspluatatsiyaga kiritish bir yoki ikki bosqichda amalga oshirilishi mumkin.

ABTni sanoat ekspluatatsiyasiga qabul qilish ishga tushirilayotgan bosqich uchun ko'zda tutilgan barcha masalalarni sanoat ekspluatatsiyasiga qabul qilish tugatilganidan so'ng o'tkazilishi shart.

143. ABTning ekspluatatsiyasini tashkil etishda texnik vositalar majmuasi va dastur ta'minotiga xizmat ko'rsatish bo'yicha tuzilmaviy bo'linmalarning vazifalari energetika obyektlari rahbarlarining buyruqlari bilan belgilab berilishi shart.

Har bir bo'linma tomonidan xizmat ko'rsatiladigan uskunalarining ro'yxati xizmat ko'rsatish chegaralari belgilangan holda tegishli energetika obyekti yoki tashkilotning bosh muhandisi tomonidan tasdiqlangan bo'lishi shart.

144. ABTga xizmat ko'rsatuvchi bo'linmalar quyidagilarni ta'minlashlari shart:

ABTning texnik vositalari, axborot va dasturiy ta'minotining ishonchli ekspluatatsiya qilinishi;

kompyuter (elektron hisoblash mashinasi)da ishlov berilgan axborotni jadvalga muvofiq mos bo'linmalarga taqdim etilishi;

hisoblash texnikasidan foydalanish bo'yicha amaldagi talablarga muvofiq samarali foydalanilishi;

boshqaruv tizimini takomillashtirish va rivojlantirish, jumladan, ekspluatatsiyadagi yangi vazifalarni joriy etish, dasturlarni modernizatsiyalash, boshlang'ich axborotni to'plash va tayyorlashning ilg'or texnologiyalarini o'zlashtirish;

me'yoriy-ma'lumot axborotlarini sinflashtirishni amalga oshirish;

ABTning qo'shni iyerarxiyalik darajalari bilan o'zaro axborot hamkorligini tashkil etish;

ABTning ishlab turishi uchun zarur bo'lgan yo'riqnoma va metodik hujjatlarni ishlab chiqish;

ABT ishlashini, uning iqtisodiy samaradorligini tahlil qilish, hisobotlarni o'z vaqtida taqdim etish.

145. Har bir ABT bo'yicha xizmat ko'rsatuvchi xodim loyiha va zavod hujjatlaridan tashqari energetika obyektlarining bosh muhandisi tasdiqlagan ro'yxat bo'yicha texnik va ekspluatatsion hujjatlarni yuritishi shart.

146. ABTning texnik vositalarida ta'mirlash-profilaktika ishlari tasdiqlangan jadvallarga muvofiq bajarilishi, ularni ta'mirlashga chiqarish tartibi tasdiqlangan nizom bilan belgilab berilishi shart.

147. Elektr energetikasi sohasidagi maxsus vakolatli organ, dispetcherlik xizmatlari, energetika tashkilotlarining rahbariyati ABT ishlashini, uning samaradorligini tahlil qilishi, ekspluatatsiya qilish ustidan nazoratni amalga oshirishi va ABTni rivojlantirish va takomillashtirish, o'z vaqtida texnik qayta jihozlash bo'yicha chora-tadbirlarni ishlab chiqishi shart.

II-bob. Metrologiya ta'minoti

148. Har bir energetika obyektida o'lchovlarning talab qilinadigan birligini va aniqligini ta'minlovchi chora-tadbirlar majmuasi bajarilishi shart. Har bir energetika obyektida bajariladigan metrologiya ta'minoti bo'yicha chora-tadbirlar majmuasi o'z ichiga quyidagilarni olishi kerak:

davlat tekshiruvi va nazoratidan o'tkazilishi kerak bo'lgan o'lchov vositalarini (keyingi o'rinlarda — O'V) o'z vaqtida qiyoslashga taqdim etish;

qiyoslash o'tkazilmaydigan O'Vni kalibrovkalash bo'yicha ishlarni o'tkazish;

o'lchovlarni bajarishda attestatsiyalangan usullardan foydalanish;

qo'llanilayotgan O'Vda aniqlik tavsiflarining texnologik ko'rsatkichlarini o'lchash aniqligiga qo'yiladigan talablarga muvofiqligi va loyiha hujjatlarining metrologiya ekspertizasi o'tkazilishini ta'minlash;

O'Vga xizmat ko'rsatish, ularni ta'mirlash, metrologiya nazoratini amalga oshirish.

149. Metrologiya ta'minoti bo'yicha ishlarni bajarish, ularning bajarilishi ustidan nazorat metrologiya xizmatlari:

energetika tizimining metrologiya xizmati;

tarmoqlardagi asosiy metrologiya xizmati;

asosiy metrologiya xizmati;

energetika tashkilotlarining metrologiya xizmatlari tomonidan amalga oshirilishi shart.

150. Energetik qurilmalarning O'V bilan jihozlanganligi loyihaga muvofiq bo'lishi shart.

Elektr qurilmalarini O'V bilan jihozlash hajmi uskunaning texnik holati va uning ishlash rejimi, olingan va sarflangan resurslarni, ishlab chiqilgan, sarflangan va uzatilgan elektr va issiqlik energiyasining hisobga olinishi, mehnat xavfsizligi sharoitiga va sanitariya normalariga rioya etish hamda atrof muhitni muhofaza qilish ustidan nazoratni ta'minlashi shart.

151. Yoqilg'i sarfi, elektr va issiqlik energiyasi ishlab chiqarilishi va iste'mol qilinishini hisobga olishning texnologik parametrlari o'lchash vositalari davlat sinovlaridan yoki metrologik attestatsiyadan o'tkazilishi va O'lchash vositalarining davlat reyestriga kiritilishi shart.

Belgilangan tartibda metrologik attestatsiyadan o'tkazilgan nostandart O'Vni qo'llashga ruxsat beriladi.

152. Barcha O'V, shuningdek, o'lchash tizimlari doimiy soz holatda va o'lchashlarni bajarishga tayyor turishi shart. Texnologik uskunalar ishlab turganda o'lchov vositalarini ta'mirlash uchun avval zaxiradagi vositalar o'rnatilishi shart.

153. Sanoat ekspluatatsiyasiga kiritilishidan oldin, shuningdek, energetika obyektlarining asosiy uskunalarini ekspluatatsiya qilish jarayonida O'V o'lchash kanallari qiyoslash va kalibrovka qilingan holda

metrologik attestatsiyadan o'tkazilishi yoki indikatorlar turkumiga o'tkazilishi kerak.

Qiyoslashdan o'tkazilmagan yoki kalibrovka qilinmagan o'lchash tizimlaridan ishda foydalanish taqiqlanadi.

Oldingi tahrirga qarang.

154. O'zbekiston Respublikasining "Metrologiya to'g'risida"gi Qonunining [20-moddasida](#) ko'rsatilgan metrologiya tekshiruvi va davlat metrologiya nazorati tatbiq etiladigan sohalarda foydalaniladigan barcha o'lchash vositalari va namunaviy O'V qiyoslashdan o'tkazilishi shart. Bunda O'Vni qiyoslashdan o'tkazishni tashkil etish tartibi va uslubi qonunchilik hujjatlariga muvofiq bo'lishi kerak.

(154-band O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 12-sentabrdagi 564-sonli qarori tahririda — Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 12.09.2024-y., 09/24/564/0708-son)

155. Qiyoslashdan o'tkazilishi kerak bo'lgan O'Vning aniq ro'yxati har bir energetika obyektida tuzib chiqilishi va har yili energetika objekti joylashgan hududga xizmat ko'rsatuvchi davlat metrologiya organiga yuborilishi shart.

156. O'lchash vositalari energetika objekti tomonidan tasdiqlangan va davlat metrologiya xizmatlari bilan kelishilgan jadvallarga muvofiq o'z vaqtida qiyoslashga taqdim etilishi shart.

157. O'Vni qiyoslashdan o'tkazish natijalari ishonchli tamg'a yoki qiyoslash haqidagi guvohnoma bilan tasdiqlanishi shart, ularning shakli va hujjatlarga tushirish tartibi qonunchilik hujjatlariga muvofiq belgilanadi.

158. Qiyoslashdan o'tkazilmaydigan, lekin energetika obyektlarida uskunalarning ishonchli va tejamli ishlashini nazorat qilish uchun foydalaniladigan barcha O'V kalibrovka qilinishi kerak.

159. O'Vning kalibrovkasi yuridik shaxsning kalibrovka qilish huquqi uchun akkreditatsiya qilingan metrologiya xizmatlari tomonidan belgilangan tartibda rasmiylashtirilgan kalibrovkalash jadvaliga muvofiq amalga oshiriladi.

160. Energetika obyektining metrologiya xizmati tomonidan O'Vni kalibrovkalash ishlarini bajarish imkoniyati bo'lmasa, kalibrovkalash sohadagi asosiy metrologiya xizmati tomonidan bajarilishi kerak.

161. O'Vni kalibrovkalash davriyligi energetika obyektining bosh metrologi va bosh muhandisi bilan kelishilgan holda energetika objekti bo'yicha buyruq bilan belgilanadi.

162. O'Vni kalibrovkalash natijalari O'Vga tushiriladigan kalibrovkalash belgisi yoki kalibrovka haqidagi sertifikat bilan, shuningdek, amaldagi normativ hujjatga muvofiq ekspluatatsiya hujjatlariga yozuv kiritish bilan tasdiqlanadi.

163. Tegishli tarzda rasmiylashtirilgan O'Vni kalibrovkalash natijalari sudda, hakamlar sudida, davlat boshqaruvi organlarida nizolarni ko'rib chiqish paytida energetika objekti tomonidan dalil sifatida foydalanilishi mumkin.

164. Energetika obyektlarida texnologik ko'rsatkichlarni o'lchashlar belgilangan tartibda attestatsiyadan o'tkazilgan o'lchashlarni bajarish usullariga muvofiq amalga oshirilishi shart.

165. O'Vni va ularning aniqlik tavsiflarini tanlash texnologik ko'rsatkichlar va o'lchovlarni o'tkazish tartibiga muvofiq o'lchovlar aniqligiga qo'yiladigan talablarni belgilab beruvchi standartlashtirish bo'yicha normativ hujjatlarga asosan loyihalash bosqichida amalga oshirilishi shart.

166. Ishchi loyiha tarkibidagi loyiha hujjatlari qonunchilik hujjatlarining talablariga muvofiq metrologik ekspertizadan o'tkazilishi shart.

167. Energetika uskunalarini ekspluatatsiya qilish jarayonida texnologik ko'rsatkichlarning qo'shimcha (loyihada ko'zda tutilmagan) o'lchashlarini o'tkazish zarur bo'lganda O'Vni tanlash mazkur Qoidalarining [164 — 166-bandlariga](#) muvofiq amalga oshirilishi lozim.

168. O'lchashlar aniqligi me'yorlanmaydigan texnik ko'rsatkichlarni kuzatish uchun qo'llaniladigan ishchi O'V qonunchilik hujjatlari talablariga muvofiq indikatorlar turkumiga o'tkazilishi mumkin.

169. Shchitlarda va panellarda o'rnatilgan va uskunalarining ishlash rejimlarini nazorat qilish uchun mo'ljallangan qayd etuvchi va ko'rsatuvchi o'lchov asboblarning ko'rsatkichlari bilan o'lchanayotgan kattalikning nominal qiymatiga to'g'ri keladigan belgi qo'yilishi shart. Belgini qo'yish o'lchamlari va usuli o'lchov asboblari uchun belgilangan standart talablariga muvofiq bo'lishi kerak. Tashqi manbadan elektr ta'minotiga ega bo'lgan asboblarda ta'minot yo'qolganligini ma'lum qiluvchi signalizatsiya bilan jihozlangan bo'lishi shart.

170. O'Vga tezkor xizmat ko'rsatish energetika objekti rahbariyatining qarori bilan belgilangan bo'linmalarning navbatchi yoki tezkor-ta'mirlash xodimlari tomonidan amalga oshirilishi shart.

171. O'Vni davriy ko'rikdan o'tkazish, ularga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash energetika obyektining metrologiya xizmati vazifalarini bajaruvchi bo'linma xodimlari tomonidan amalga oshirilishi shart.

172. Tahlil olinadigan tuzilmalardagi birlamchi berkituvchi qismlarni ta'mirlash, toraytiruvchi va sarfni o'lchovchi boshqa tuzilmalarni, haroratni o'lchash vositasining himoya g'iloflarini ochish va o'rnatish texnologik uskunalarini ta'mirlash ishlarini amalga oshiruvchi xodimlar tomonidan bajarilishi shart, qabul qilish esa qonunchilikka muvofiq amalga oshiriladi.

173. O'V o'rnatilgan uskunalariga xizmat ko'rsatuvchi xodimlar ularning saqlanishi va tashqi elementlarining tozaligi uchun javobgardir. O'Vning ishidagi barcha buzilishlar haqida energetika obyektida metrologiya xizmati vazifasini bajaruvchi bo'linmaga xabar berilishi shart.

174. Bir maromda yozishini ta'minlash bilan bog'liq bo'lmagan qayd etuvchi asboblarni ochish uchun faqat energetika obyektining metrologiya xizmati vazifasini bajaruvchi bo'linmaning xodimlariga, ta'minlovchilar yoki iste'molchilar bilan hisob-kitob qilish uchun foydalaniladigan O'Vni esa — ularning vakillari bilan birgalikda ochishga ruxsat etiladi.

175. Qiyoslashdan o'tkazilishi shart bo'lgan O'Vning holati va qo'llanilishi, metrologiya qoidalari va me'yorlariga rioya etilishi ustidan davlat metrologiya nazorati davlat metrologiya xizmati organlari tomonidan

amalga oshiriladi.

176. Qiyoslashdan o'tkazilishi shart bo'lmagan O'Vning holati va qo'llanilishi, metrologiya qoidalarini va me'yorlariga rioya etilishi ustidan metrologiya tekshiruvi va nazorati energetika tashkilotlarining metrologiya xizmatlari tomonidan amalga oshiriladi.

12-bob. Elektr qurilmalarida almashlab ulashlar

177. Energetika obyektlarining elektr tarmoqlari va elektr qurilmalarining elektr ulash sxemalaridagi, releli himoya va avtomatika (keyingi o'rinlarda — RHA) tuzilmalari zanjirlaridagi almashlab ulashlarda bajarilgan barcha o'zgarishlar, shuningdek, yerga ulanishlar o'rnatilgan joylarda almashlab ulashlar tugatilganidan so'ng tezkor sxemada yoki maket-sxemada aks ettirilishi shart.

178. Murakkab almashlab ulashlar, shuningdek, blokirovka tuzilmalari bilan jihozlanmagan yoki nosoz blokirovka tuzilmalariga ega bo'lgan elektr qurilmalari almashlab ulash dasturlari, blankalari bo'yicha bajarilishi shart.

179. Kommutatsiya apparatlari, yerga ulaydigan ajratkichlar va releli himoya, avariya qarshi va rejim avtomatikasi tuzilmalari bilan operatsiyalarning qat'iy ketma-ketligini talab qiluvchi almashlab ulashlar murakkab almashlab ulashlarga kiradi.

Tegishli energetika obyektlarining texnik rahbarlari va ushbu obyektlarning yuqori turuvchi tashkilotlari tomonidan tasdiqlanadigan murakkab almashlab ulashlarning ro'yxati tizim operatorida, energetika obyektlarining dispetcherlik punktlarida, elektr stansiyalari va podstansiyalarning markaziy (bosh) boshqaruv shchitlarida saqlanishi shart.

Murakkab almashlab ulashlarning ro'yxati sxemalar, uskunalarning, himoya va avtomatika tuzilmalarining tarkibi o'zgarganda qayta ko'rib chiqilishi shart.

180. Takrorlanadigan murakkab almashlab ulashlar uchun namunaviy dasturlarda, almashlab ulashlar blankalaridan foydalanilish shart.

Texnologik buzilishlarni bartaraf etishda yoki ularning oldini olish uchun almashlab ulashlarni almashlab ulash blankalarisiz amalga oshirishga tezkor jurnalga yozish sharti bilan ruxsat beriladi.

181. Tezkor hujjatlar bo'lib hisoblanadigan almashlab ulash dasturlari va blankalarida elektr qurilmalarining elektr ulanmalari sxemalari va RHA zanjirlarida almashlab ulashlarni o'tkazish operatsiyalarini amalga oshirish tartibi va ketma-ketligi belgilangan bo'lishi shart.

Almashlab ulashlarni bevosita bajaruvchi tezkor-dispetcher xodimlari almashlab ulash blankalaridan (namunaviy blankalardan) foydalanishlari shart.

Almashlab ulash dasturlarini (namunaviy dasturlarni) tezkor rahbarlar turli boshqaruv darajalaridagi va turli energetika obyektlaridagi elektr qurilmalarida almashlab ulashlarni bajarishda qo'llashlari shart.

Dasturlarni detallashtirish darajasi dispetcherlik boshqaruvining darajasiga muvofiq kelishi zarur.

Almashlab ulashlarni bevosita bajaruvchi shaxslarga dispetcher va elektr qurilmalarining tezkor xodimi darajasidagi almashlab ulashlar blankalari bilan to'ldirilgan dasturlarni qo'llashga ruxsat etiladi.

Yangi uskunalarni ishga tushirish yoki eskirgan uskunalarni demontaj qilish, taqsimlash tuzilmalarining rekonstruksiya bilan bog'liq elektr qurilmalarining elektr ulanmalarining bosh sxemasida o'zgarishlar bo'lganda, shuningdek, yangi RHA tuzilmalarini ulash yoki o'rnatilgan RHA tuzilmalarida o'zgarishlar bo'lganda almashlab ulashlarning namunaviy dasturlari va blankalariga tuzatishlar kiritilishi lozim.

182. "Energiya" MDM va tizim operatorining ishlab chiqarish xizmatlari boshqaruvida bo'lgan yagona elektr energetikasi tizimida (keyingi o'rinlarda — YAEET), energetika tizimining sxemalarida va ish rejimlarida rejalashtirilgan o'zgartirishlar, shuningdek, RHA tuzilmalarida o'zgartirishlar bo'lganda tezkor boshqaruvning tegishli darajalarida almashlab ulashlarning namunaviy dasturlari va blankalariga zarur bo'lgan o'zgartirishlar va qo'shimchalar oldindan kiritilishi shart.

183. Elektr stansiyalari va podstansiyalardagi barcha almashlab ulashlar almashlab ulashlarni bajarish bo'yicha mahalliy yo'riqnomalarga muvofiq amalga oshirilishi shart.

184. Yuqori turuvchi tezkor-dispetcher xodimlarining tezkor boshqaruvi ostida bo'lgan elektr uskunalari va RHA tuzilmalaridagi almashlab ulashlar dispetcherning farmoyishi bo'yicha bajarilishi shart.

Faqat kechiktirib bo'lmaydigan (baxtsiz hodisa, tabiiy ofat, yong'in, avariya) vaziyatlarda almashlab ulashlarni yuqori turuvchi tezkor-dispetcher xodimining farmoyishisiz va ruxsatisiz, ularni keyinchalik xabardor qilgan holda bajarishga ruxsat etiladi.

Yong'in va avariyaning bartaraf qilish vaqtida tezkor-dispetcher xodimlari mahalliy yo'riqnomalarga va yong'in o'chirishning tezkor rejasiga muvofiq harakat qilishlari shart.

185. Almashlab ulashlar to'g'risidagi farmoyishda elektr qurilmalari sxemasidagi va RHA zanjirlaridagi operatsiyalarning ketma-ketligi yuqori turuvchi tezkor-dispetcher xodimlar tomonidan kerakli darajada detallashtirilib ko'rsatilishi shart.

Almashlab ulashlarning ijrochisiga bitta maqsadli operatsiyani o'z ichiga olgan tezkor almashlab ulashlarni o'tkazish bo'yicha bir vaqtda bittadan ortiq bo'lmagan topshiriq berilishi lozim.

186. Murakkab almashlab ulashlarni odatda ikki kishi bajarishi, ulardan bittasi nazorat qiluvchi bo'lishi shart.

Almashlab ulashlar ikki kishi tomonidan bajarilganda, odatda, lavozimi katta xodim nazorat qiluvchi bo'lishi kerak. Almashlab ulashlarning to'g'ri bajarilishi uchun javobgarlik almashlab ulashlarni amalga oshiruvchi ikkala shaxs zimmasiga yuklanadi.

Mazkur elektr qurilmasining sxemasini almashlab ulashlarni bajarish qoidalarini biladigan, energetika obyekti bo'yicha farmoyish bilan almashlab ulashlarni bajarishga ruxsat berilgan, ma'muriy-texnik xodimlar tarkibidan bo'lgan xodim nazorat qiluvchi shaxs bo'lishi mumkin.

Murakkab almashlab ulashlarda RHA zanjirlaridagi operatsiyalarni amalga oshirish uchun RHA xizmati xodimlaridan bo'lgan uchinchi shaxsni jalb qilishga ruxsat beriladi. Ushbu xodim almashlab ulashlarning blankasi bilan oldindan tanishib chiqishi va uni imzolanganidan so'ng har bir operatsiyani almashlab ulashlarni bajaruvchi shaxsning farmoyishi bo'yicha amalga oshirishi shart.

Qolgan barcha almashlab ulashlar ishga yaroqli blokirovka tuzilmasi bo'lganida, smena tarkibidan qat'i nazar, bir kishi tomonidan bajarilishi mumkin.

187. Elektr qurilmasida kuchlanish yo'q bo'lib qolganida tezkor-dispatcher xodimi kuchlanishning ogohlantirishsiz berilishiga tayyor turishi shart.

188. Zanjirida o'chirgichi bo'lgan ulanmaga kuchlanish berish bilan ishga tushirish va uzish o'chirgich orqali amalga oshirilishi shart.

Komplekt taqsimlash qurilmalarining (keyingi o'rinlarda — KTQ) ajratkichlari, bo'lgichlari va ulanmalarni ajratadigan kontaktlari bilan quyidagilarni:

110 — 220 kV kuch transformatorlarini, tarmoqda yerga tutashish bo'lmagan taqdirda, yoy so'ndiruvchi 6 — 35 kV yerga ulovchi reaktorlarning neytrallarini;

6 — 500 kV kuch transformatorlarining magnitlovchi tokini;

elektr uzatuvchi havo va kabel tarmoqlaridagi zaryad va yerga tutashish tokini;

shinalar tizimining zaryad tokini, shuningdek, normativ-huquqiy hujjatlar, texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlarning talablariga rioya qilgan holda ulanmalarning zaryad tokini ulashga va uzishga ruxsat etiladi.

Halqali 6 — 10 kV tarmoqlarda 70 Agacha bo'lgan tenglashtiruvchi toklarni ajratkichlar bilan uzishga hamda ajratkichlarning ajralgan kontaktlarida kuchlanishlarning farqi 5 foizdan oshmaganda tarmoqni halqa qilib tutashtirishga ruxsat etiladi.

Tashqi o'rnatilgan uch qutbli ajratkichlar bilan 10 kV va undan past kuchlanishda 15 Agacha bo'lgan yuklama tokini ulashga va uzishga ruxsat beriladi.

Agar o'chirgichning o'chirilishi uning buzilishiga yoki podstansiyaning kuchlanishsiz qolishiga sabab bo'lishi mumkin bo'lsa, 220 kV va undan yuqori kuchlanishli bitta o'chirgich yoki shinalar tizimining (to'rtburchak sxemasi, bir yarimtalik sxema va hokazo) boshqa ulanmalarining bir nechta o'chirgichlari bilan shuntlangan nosoz o'chirgichni ajratkichlar bilan masofadan uzib qo'yishga ruxsat etiladi.

Ajratkichlar bilan uziladigan va ulanadigan toklarning ruxsat etilgan qiymatlari normativ-huquqiy hujjatlar, texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlar bilan belgilab berilishi kerak. Turli elektr qurilmalari uchun operatsiyalarni bajarish tartibi va shartlari mahalliy yo'riqnomalar bilan tartibga solinishi shart.

189. Almashlab ulashlarni bevosita bajaruvchi tezkor xodimlarga xavfsizlik blokirovkalarini o'zboshimchalik bilan ishdan chiqarish taqiqlanadi.

Faqat o'chirgichning o'chiq holati joyida tekshirilib, blokirovkaning ishdan chiqish sababi aniqlanganidan so'ng energetika obyekti bo'yicha yozma ko'rsatma bilan vakolat berilgan shaxslarning ruxsati va rahbarligi ostida blokirovkadan chiqarish uchun ruxsat beriladi.

Blokirovkadan chiqarish zarur bo'lgan taqdirda, almashlab ulashlar blanki to'ldiriladi va unga blokirovkadan chiqarish bo'yicha operatsiyalar kiritiladi.

13-bob. Elektr stansiyalari va issiqlik tarmoqlarining issiqlik sxemalarida almashlab ulashlar

190. Issiqlik sxemalaridagi barcha almashlab ulashlar ekspluatatsiya bo'yicha mahalliy yo'riqnomalarga muvofiq bajarilishi va tezkor hujjatlarda aks ettirilishi shart.

191. Yo'riqnomalarda ko'zda tutilmagan holatlarda, shuningdek, ikki va undan ortiq tasarruf ostida bo'lmagan ijrochilar yoki energetika obyektlari ishtirok etganda almashlab ulashlar dastur bo'yicha bajarilishi shart.

Murakkab almashlab ulashlar ham almashlab ulashlar blankalari yoki dasturlari bo'yicha bajarilishi shart.

192. Murakkab almashlab ulashlarga:

murakkab aloqali issiqlik sxemalaridagi;

vaqt bo'yicha uzoq davom etadigan;

katta masofali obyektlardagi;

kamdan-kam bajariladigan ulashlar kiradi.

Kamdan-kam bajariladigan almashlab ulashlarga quyidagilar kiritilishi mumkin:

asosiy uskunalarni montaj va rekonstruksiya keyin ishga tushirish;

uskunalar va issiqlik tarmoqlarining gidravlik sinovlari;

yangi ishlab chiqarilgan va foydalanish uchun olingan sof bug' quvurlari va ta'minlovchi quvurlarning sxemalaridagi o'zgarishlar;

uskunalarning maxsus sinovlari;

uskunalarni ekspluatatsiya qilishda noan'anaviy bo'lgan yangi usullarni tekshirish, sinab ko'rish va hokazo.

Almashlab ulashlar murakkabligining darajasi va ularni bajarish uchun dasturlarni tuzish zaruriyati energetika obyektining bosh muhandisi tomonidan ish sharoitlarining o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib belgilab beriladi.

193. Har bir energetika obyektida bosh muhandis tomonidan tasdiqlangan murakkab almashlab ulashlarning ro'yxati ishlab chiqilishi shart. Ro'yxatdagi uskunalarning ishga tushirilishi, rekonstruksiya yoki

demontaj qilinishiga texnologik sxemalar hamda texnologik himoya va avtomatika sxemalaridagi o'zgarishlar va boshqalarni hisobga olgan holda tuzatishlar kiritilishi shart.

Ro'yxat 3 yilda bir marta qayta ko'rib chiqilishi kerak. Ro'yxat nusxalari sex va energetika obyektining katta tezkor xodimlarining ish joyida turishi shart.

194. Energetika obyektining bosh muhandisi tomonidan ma'muriy-texnik xodimlardan blankalar va dasturlar bo'yicha almashlab ulashlarning bajarilishini nazorat qilish huquqiga ega bo'lgan shaxslarning ro'yxati tasdiqlangan bo'lishi zarur. Xodimlarning tarkibi o'zgarganda ro'yxatga tuzatishlar kiritilishi kerak. Ro'yxatning nusxalari sex va energetika objekti katta tezkor xodimlarining ish joyida turishi shart.

195. Almashlab ulashlar blankalari bo'yicha mazkur Qoidalar bilan belgilab berilgan namunaviy ishlar bajariladi.

Almashlab ulashlar blankasida quyidagilar ko'rsatilishi shart:

almashlab ulashlar objekti;

almashlab ulashlarning boshlanish va tugash vaqti;

almashlab ulashlarni o'tkazish uchun kerakli sharoitlar;

almashlab ulashlarni bajarish ketma-ketligi;

berkituvchi va rostlovchi armaturaning almashlab ulashlar tugatilganidan keyingi holati;

almashlab ulashlarning bajarilishi ustidan nazoratni amalga oshiruvchi va ular uchun javobgar bo'lgan xodim.

196. Ekspluatatsiya yo'riqnomalarida ko'zda tutilmagan, namunaviy bo'lmagan ishlar dasturlar bo'yicha bajarilishi shart.

Dastur energetika obyektining bosh muhandisi tomonidan, dasturning amal qilishi bir energetika objekti doirasidan chiqqanida esa — energetika tizimining boshqaruv organi tomonidan tasdiqlanadi.

197. Almashlab ulashlarni bajarish dasturida quyidagilar ko'rsatilgan bo'lishi shart:

almashlab ulashlar bajarilishining maqsadi;

almashlab ulashlar objekti;

almashlab ulashlarni bajarish uchun tayyorgarlik bo'yicha tadbirlarning ro'yxati;

almashlab ulashlarni bajarilish shartlari;

zarur bo'lganda almashlab ulashlar obyektining sxemasi (obyekt elementlarining sxemadagi nomi va raqamlanishi obyektida qabul qilingan nomlar va raqamlanishlariga to'liq muvofiq bo'lishi shart);

texnologik himoya va avtomatika zanjirlari elementlarining hamda berkituvchi, rostlovchi qismlarining holatini ko'rsatgan holda operatsiyalarni bajarish tartibi va ketma-ketligi;

almashlab ulashlarni bajaruvchi tezkor xodimlar;

almashlab ulashlarni bajarishga jalb qilingan xodimlar;

almashlab ulashlarning bajarilishiga rahbarlik qiladigan tezkor-dispatcher xodimlar;

almashlab ulashlarda energetika obyektining ikki va undan ortiq bo'linmalari ishtirok etganda — umumiy rahbarlik qiluvchi ma'muriy-texnik xodim;

dasturda ko'rsatilgan shaxslarning majburiyatlari va javobgarligi;

ishlarning xavfsiz o'tkazilishini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlar ro'yxati;

avariya holatlari yoki odamlar hayotiga va uskunalarning butligiga xavf soluvchi vaziyatlar yuzaga kelganda xodimlarning harakatlari.

198. Mazkur Qoidalarining 194-bandida ko'rsatib o'tilgan takrorlanuvchi almashlab ulashlar uchun energetika obyektlarida oldindan tuzilgan namunaviy dasturlar va blankalar qo'llanilishi lozim. Ular kamida 3 yilda bir marta qayta ko'rib chiqilishi hamda uskunalarining ishga tushirilishi, rekonstruksiya yoki demontaj qilinishi, texnologik sxemalar va texnologik himoya va avtomatika sxemalarining o'zgartirilishi bilan ularga tuzatishlar kiritilishi lozim.

199. Almashlab ulashlar dasturlari va blankalari tezkor xodimlar tomonidan qo'llaniladi va almashlab ulashlarni bajarishda tezkor hujjat bo'lib hisoblanadi.

200. Obyektida maket-sxema mavjud bo'lganda almashlab ulashlar o'tkazib bo'linganidan keyin unda barcha o'zgartirishlar aks ettiriladi.

201. Almashlab ulashlar dasturlari boshqa tezkor hujjatlar bilan bir qatorda saqlanishi lozim.

14-bob. Xavfsizlik texnikasi

202. Xavfsizlik texnikasi bo'yicha barcha ishlar ishlab chiqarishning xavfli omillarining ishlayotganlarga ta'sir etishining oldini olishga qaratilgan tashkiliy chora-tadbirlar va texnik vositalar tizimini yaratishga qaratilgan bo'lishi shart.

203. Energetika obyektlarining uskunalari, bino va inshootlarning tuzilishi, ekspluatatsiyasi va ta'mirlanishi mehnat muhofazasi bo'yicha normativ-huquqiy hujjatlar, texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlarining talablariga javob berishi kerak.

204. Energetika obyektlarining uskunalari, bino va inshootlariga xizmat ko'rsatish uchun qo'llaniladigan himoya vositalari, moslamalar va asboblarning mehnat muhofazasi bo'yicha amaldagi normativ-huquqiy hujjatlarga, texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlarga muvofiq o'z vaqtida ko'rikdan va sinovlardan o'tkazilishi shart.

205. Tashkilotlarda alohida kasb xodimlari (elektr payvandchilar, dastgohchilar, chilangarlar, elektr montyorlar, laborantlar, farroshlar va boshqalar) uchun hamda alohida turdagi ishlar (balandlikdagi ishlar, montaj, sozlash, ta'mirlash ishlari, sinovlarni o'tkazish va boshqalar) uchun mehnat muhofazasi bo'yicha yo'riqnomalarni ishlab chiqish to'g'risidagi nizomda bayon qilingan talablarga muvofiq yo'riqnomalar ishlab chiqilishi va tasdiqlanishi shart.

206. Har bir xodim xizmat ko'rsatayotgan uskunalarga va ish joyida mehnatni tashkil etishga taalluqli bo'lgan mehnat xavfsizligi talablarini bilishi va ularga qat'iy amal qilishi shart.

207. Energetika tashkilotlarida texnika xavfsizligi bo'yicha ishlar mehnat muhofazasini boshqarish tizimi haqidagi soha nizomiga muvofiq tashkil etilishi kerak.

Xavfsizlik texnikasi bo'yicha ishlarga umumiy rahbarlik qilish va ishlar xavfsizligi uchun shaxsiy javobgarlik energetika obyektining birinchi rahbari (ish beruvchi) zimmasiga yuklanadi.

Energetika obyektlari va tashkilotlarining rahbarlari hamda mansabdor shaxslari ish joylarida, ishlab chiqarish xonalarida hamda energetika obyektlari va tashkilotlarining xonalari va hududida xavfsiz va sog'lom ishlash sharoitlarini ta'minlashlari, ularning amaldagi xavfsizlik va ishlab chiqarish sanitariyasi talablariga muvofiqligini nazorat qilishlari, shuningdek, xodimlarning o'qitilishi, bilimlar sinovidan o'tishi va yo'l-yo'riq olishini o'z vaqtida tashkil etishlari, xodimlar tomonidan mehnat muhofazasi bo'yicha talablarga rioya etilishini nazorat qilishlari shart.

Xavfli va zararli ishlab chiqarish omillarining xodimlarga ko'rsatadigan ta'sirini bartaraf qilish imkoni bo'lmaganida rahbar va mansabdor shaxslar xodimlarni shaxsiy himoya vositalari bilan ta'minlashga majburlirlar.

208. Har bir baxtsiz hodisa, shuningdek, mehnat xavfsizligi talablarini har qanday buzish holatlari yaxshilab tekshirib chiqilishi: ularning yuzaga kelish sabablari va aybdorlar aniqlanishi va bunday holatlar kelgusida qaytarilmasligi uchun choralar ko'rilishi shart. Baxtsiz hodisalar haqida xabar berish, ularning tekshirilishi va hisobga olinishi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1997-yil 6-iyundagi 286-son qarori bilan tasdiqlangan Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar va xodimlar salomatligiga boshqa xil shikast yetkazilishini tekshirish va hisobga olish to'g'risidagi [nizomga](#) muvofiq amalga oshirilishi shart.

Baxtsiz hodisalarning to'g'ri va o'z vaqtida tekshirilishi hamda hisobga olinishi, N-1 shaklidagi dalolatnomalarning rasmiylashtirilishi, baxtsiz hodisa sabablarini bartaraf qilish bo'yicha chora-tadbirlarning ishlab chiqilishi va amalga oshirilishi uchun javobgarlik energetika obyektining (tashkilotning) rahbari zimmasida bo'ladi.

209. Baxtsiz hodisalar, shu jumladan, xodimlar tomonidan mehnat vazifalarini bajarish bilan bog'liq holda salomatligiga shikast yetkazish holatlari uchun energetika obyektining, tashkilotning xavfsizlik va ishlab chiqarish sanitariyasi talablarining bajarilishini ta'minlamagan, baxtsiz hodisalarning oldini olish uchun tegishli choralarni ko'rmagan rahbarlari va mansabdor shaxslari, shuningdek, texnika xavfsizligi qoidalari talablarini yoki mehnat muhofazasi bo'yicha yo'riqnomalarni bevosita buzgan xodimlar javobgardirlar.

210. O'lim bilan tugagan va og'ir oqibatli hamda guruhli baxtsiz hodisalarni tekshirish hujjatlari bo'yicha baxtsiz hodisalarning sharhlari chiqarilishi va ular energetika obyektlari, tashkilotlarining xodimlari bilan o'rganib chiqilishi hamda baxtsiz hodisalar sharhlarida ko'zda tutilgan chora-tadbirlar o'tkazilishi shart.

211. Energetika obyektlari, tashkilotlarining barcha xodimlari birinchi tibbiy va ekstremal reanimatsiya yordamini ko'rsatish usullariga amalda o'qitilgan bo'lishlari hamda bevosita baxtsiz hodisa ro'y bergan joyda sohadagi yo'riqnomaning talablariga muvofiq jabrlanganlarga birinchi yordam ko'rsatish usullarini o'rgangan bo'lishlari shart. Jabrlanganlarga birinchi yordam ko'rsatish bo'yicha bilimlar sinovi xavfsizlik texnikasi qoidalari yoki mehnat muhofazasi bo'yicha yo'riqnomalar yuzasidan davriy bilim sinovi paytida o'tkazilishi shart. Har yili zamonaviy trenajerlardan foydalangan holda birinchi tibbiy yordamni ko'rsatish bo'yicha ko'nikmalarga ega bo'lish uchun xodimlarga reanimatsiya usullarini o'qitish mashg'ulotlari o'tkazilishi shart.

212. Elektr stansiyasining har bir sexida, podstansiyalarda, tarmoqlarning uchastkalarida, laboratoriyalarda va boshqa obyektlarda, shuningdek, tezkor-chiqish brigadalarining avtomashinalarida dori-darmonlar va tibbiy vositalarning doimiy zaxirasi solingan birinchi yordam dori vositalari qutilari yoki sumkalari bo'lishi shart.

Xodimlar bajariladigan ishlarning xususiyatiga qarab maxsus kiyim, maxsus poyabzal va shaxsiy himoyaning boshqa vositalari bilan ta'minlangan bo'lishlari shart va ish davomida ulardan foydalanishga majburlirlar.

Xodimlar ma'lum ishlarni bajarish uchun berilgan himoya vositalaridan maqsad bo'yicha foydalanmagan taqdirda, ular shu sababdan ro'y bergan baxtsiz hodisa uchun javobgardirlar.

15-bob. Yong'in xavfsizligi

213. Uskunalar, bino va inshootlarning tuzilishi va ekspluatatsiyasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 11-noyabrdagi 711-son qarori bilan tasdiqlangan Energetika tashkilotlari uchun yong'in xavfsizligi [qoidalarida](#) belgilangan talablarga muvofiq bo'lishi shart.

Energetika obyektlari tegishli normativ hujjatlar talablariga muvofiq yong'iniga qarshi suv ta'minoti tarmoqlari, yong'inni aniqlash va o'chirish qurilmalari bilan jihozlangan bo'lishi shart.

214. Har bir xodim YOXQ va energetika obyektida yong'iniga qarshi o'rnatilgan rejim talablarini aniq bilishi va bajarishi, shaxsan o'zi va boshqa shaxslar tomonidan yong'in keltirib chiqarishi mumkin bo'lgan harakatlarga yo'l qo'ymasligi shart.

215. Energetika obyektlarining xodimlari yong'iniga qarshi yo'l-yo'riq olishi, malakasini oshirayotganda yong'in xavfsizligi bo'yicha bilimlarini takomillashtirishi, yong'iniga qarshi mashg'ulotlarda muntazam ishtirok etishi, mazkur Qoidalarining talablariga muvofiq YOXQ bo'yicha davriy bilim sinovidan o'tishi shart.

Yong'iniga qarshi mashg'ulotlarning davriyligi, mavzusi va hajmlari xodimlarning uskunalarini boshqarishni to'xtatmasdan, yong'in o'chirish bo'linmalari bilan birgalikda yong'in o'chirishning amaliy ko'nikmalariga ega

bo'lishini hisobga olgan holda belgilanishi shart. Yong'inga qarshi mashg'ulotlarni obyektida va yong'in poligonida almashib o'tkazish ko'zda tutilgan bo'lishi kerak.

216. Har bir energetika obyektida yong'inga qarshi rejim o'rnatilishi va ishlab chiqarishning xususiyatlaridan kelib chiqqan holda yong'inga qarshi chora-tadbirlar bajarilishi, shuningdek, energetika obyektining yong'indan saqlash xodimlari bilan birgalikda yong'inni o'chirishning tezkor rejasi ishlab chiqilishi shart.

Yong'inni o'chirishning tezkor rejasi yong'in paydo bo'lgan vaqtda energetika objekti xodimlarining harakatlarini, kuchlanish ostidagi elektr qurilmalarida yong'inni o'chirish tartibini, keladigan yong'in o'chirish bo'linmalarining shaxsini tarkibi bilan birgalikda harakat qilish tartibini hamda yong'inni o'chirishning boshqa kuchlari va vositalarini belgilab beruvchi asosiy hujjat bo'lishi shart.

217. Smenadagi katta xodim (elektr stansiyasining smena boshlig'i, podstantsiyaning navbatchi muhandisi) yoki energetika obyektining rahbari energetika obyektiga birinchi yong'in-qutqaruv bo'linmasi yetib kelishiga qadar yong'inni o'chirishning rahbari bo'lib hisoblanadi.

Birinchi yong'in-qutqaruv bo'linmasi yetib kelishi bilan smenaning katta xodimi (energetika obyektining rahbari) yong'in-qutqaruv bo'linmasi navbatchi smena boshlig'iga yong'inni o'chirish bo'yicha ko'rilgan choralar haqida axborot va yozma ruxsatni berishi bilan unga yong'in o'chirish bo'yicha rahbarlikni topshirishi shart.

218. Energetika obyektining har bir sexida, laboratoriyasida, ustaxonasida, bo'limida va boshqa bo'linmasida yong'in xavfsizligining aniq choralari va yong'inga qarshi rejim haqida yo'riqnoma ishlab chiqilgan, obyektidagi yong'indan saqlash bo'linmasi (agar bor bo'lsa) bilan kelishilgan va energetika obyektining rahbari tomonidan tasdiqlangan bo'lishi shart.

219. Barcha energetika obyektlarida va ta'mirlash korxonalarida bosh muhandis tomonidan boshqariladigan yong'in-texnik komissiyalari, shuningdek, zarur hollarda o'z ishini amaldagi qoidalarga muvofiq olib boruvchi ko'ngilli yong'indan saqlash xizmati bo'linmalari tashkil etilgan bo'lishi shart.

220. Avtomatik yong'in o'chirish va xabar berish tizimining avtomatik va boshqa qurilmalariga texnik xizmat ko'rsatish mahalliy yo'riqnomalarga muvofiq energetika obyektining xodimlari tomonidan avariyaqa qarshi va releli himoya qurilmalariga xizmat ko'rsatish tartibiga o'xshash o'tkazilishi lozim.

Yong'inni o'chirishning birlamchi vositalari ishlatish uchun doimiy tayyor holatda saqlanishi, ularga texnik xizmat ko'rsatish sohadagi yo'riqnomaga muvofiq amalga oshirilishi shart.

Avtomatik yong'in o'chirish va xabar berish tizimiga texnik xizmat ko'rsatish obyekt tomonidan (maxsus litsenziyaga ega bo'lgan taqdirda) yoki maxsus litsenziyaga ega bo'lgan tashkilot tomonidan shartnoma asosida amalga oshiriladi.

221. Yong'inga qarshi suv quvuri uchastkalarini uzib qo'yish, yo'l va o'tish yo'laklarini to'sish, yong'inga qarshi suv ta'minotining texnologik uskunalari ta'mirlash, shuningdek, yong'inga qarshi avtomatika va signalizatsiyani o'chirib qo'yish bilan bog'liq ishlar energetika objekti bosh muhandisining yozma ruxsati olingan holda va obyektidagi yong'indan saqlash bo'linmasi (agar bor bo'lsa) xabardor qilinganidan keyin, tegishli, uchastkalarining (qurilmalarning) yong'in xavfsizligi va ekspluatatsiyasi uchun javobgar shaxs bilan kelishib amalga oshiriladi.

222. Energetika obyektidagi payvandlash va boshqa yong'in chiqishi xavfi bo'lgan ishlar, shu jumladan, ta'mirlash, montaj va boshqa pudrat tashkilotlari tomonidan bajariladigan ishlar tarmoq yo'riqnomalarida belgilangan talablarga muvofiq o'tkazilishi shart.

223. Obyektlarda yong'inga qarshi rejim tashkil etilganda javobgarlik quyidagilar zimmasiga yuklanadi:

energetika obyektlari va tashkilotlarning rahbarlari — umumiy yong'inga qarshi holat, yong'inga qarshi chora-tadbirlarning va yong'inga qarshi rejim talablarining bajarilishi, obyektida tashkil etilgan ko'ngilli yong'in o'chirish bo'linmalarining ishi uchun;

bosh muhandislar — yong'in-texnik komissiyalarning ishi, yong'in o'chirish vositalari va yong'inga qarshi avtomatika tizimlarining texnik holati, yong'inga qarshi me'yoriy talablarning bajarilishi va xodimlarning tayyorgarligi uchun;

bo'linmalarning rahbarlari va muhandis-texnik xodimlari — ularga biriktirilgan obyektlar yoki uchastkalarining yong'inga qarshi holati hamda xodimlarning tayyorgarligi uchun javob beradi.

224. Har bir yong'in (olov chiqishi) holati maxsus tayinlangan komissiya tomonidan yong'in sabablarini, yetkazilgan zararni, yong'in (olov chiqishi) uchun javobgarlarni aniqlash hamda tarmoqning boshqa obyektlari uchun yong'inga qarshi chora-tadbirlarni ishlab chiqish maqsadida sohadagi yo'riqnomada belgilangan talablarga muvofiq tekshirib chiqilishi shart.

16-bob. Tabiatni muhofaza qilish talablariga rioya etilishi

225. Energetika qurilmalari ishlaganida atrof muhitga zararli ta'sirning oldini olish yoki cheklash, atmosferaga chiqariladigan va suvga oqiziladigan ifloslantiruvchi moddalar, energetika tashkilotlari hududida to'plangan sanoat chiqindilari, shovqin, tebranish, elektr va magnit maydonlari va boshqa zararli fizik ta'sirlarning oldini olish yoki cheklash uchun hamda suv isrofgarchiligi va iste'mol qilish hajmlarini kamaytirish bo'yicha choralar ko'rilishi shart.

226. Atmosferaga chiqariladigan, suvga oqiziladigan ifloslantiruvchi moddalar miqdori har bir obyekt uchun va O'zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish davlat qo'mitasi tomonidan tasdiqlangan va o'rnatilgan, yo'l qo'yilishi mumkin bo'lgan me'yorlardan (limitlardan) oshmasligi lozim.

Elektr va magnit maydonlarining kuchlanganligi mazkur omillar uchun yo'l qo'yilishi mumkin bo'lgan darajadan, shovqin ta'siri — uskunalar uchun tegishli sanitariya me'yorlari va standartlari bilan belgilangan shovqin quvvati me'yorlaridan oshmasligi shart.

227. Har bir issiqlik elektr stansiyasi va isitish qozonxonasi, alohida ob-havo sharoitlari e'lon qilinganda atmosferaga zararli chiqindilar chiqarishni kamaytirish bo'yicha hududiy tabiatni muhofaza qilish idoralari bilan

kelishilgan chora-tadbirlar rejasiga ega bo'lishi lozim.

228. Har bir energetika obyektida atrof muhitga avariya va boshqa xil ifloslantiruvchi moddalarning birdaniga ko'p miqdorda chiqarilishi va oqizilishining oldini olish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqilgan bo'lishi kerak.

229. Energetika tashkilotlarining chiqindilarni doimiy saqlash joylari (quyqum-kultepalari va hokazo) bor tumanlardagi yer osti suvlari va atmosfera havosining holatining doimiy monitoringi tashkil etilishi loyihaviy me'yorlarga va qoidalarga rioya qilgan holda bajarilishi va chiqindilarning xavfsiz saqlanishini, ularning utilitatsiya qilinishini, zararsizlantirilishini va zaharli chiqindilarning ko'milishini ta'minlashi lozim.

230. Belgilangan sanitariya normalari va tabiatni muhofaza qilish talablariga rioya etilishini ta'minlamaydigan energetik qurilmalarini ekspluatatsiya qilish taqiqlanadi.

231. Energetika qurilmalarining asosiy va yordamchi uskunalari ekspluatatsiya qilishda suv inshootlarini ifloslanishdan muhofaza qilish maqsadida O'zbekiston Respublikasining "Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida", "Suv va suvdan foydalanish to'g'risida"gi qonunlari, texnik jihatdan tartibga solish sohasidagi normativ hujjatlar, ishlab chiqaruvchi zavod yo'riqnomalari, mahalliy sharoitlarga qarab amaldagi namunaviy yo'riqnomalar asosida ishlab chiqilgan yo'riqnomalarga amal qilinishi zarur.

232. Ifloslangan oqar suvlarni tozalash va ularga ishlov berish qurilmalari issiqlik energetika uskunalari ishga tushirishdan oldingi tozalash boshlanishidan avval ekspluatatsiyaga qabul qilinishi shart.

233. Elektr stansiyalari va isituvchi qozonxonalarning gazdan tozalovchi va chang tutuvchi uskunalari ekspluatatsiya qilishda O'zbekiston Respublikasining "Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida", "Atmosfera havosini muhofaza qilish to'g'risida", "Chiqindilar to'g'risida"gi qonunlari, davlat va tarmoq standartlari, tarmoq qoidalari, ishlab chiqaruvchi zavodning yo'riqnomalari, mahalliy sharoitlarga moslab tuzilgan yo'riqnomalarga amal qilinishi lozim.

234. Elektr tarmoqlari va podstansiyalarni ekspluatatsiya qilishda aholini o'zgaruvchan tokli elektr uzatish havo tarmoqlarida hosil bo'ladigan elektr maydonining ta'siridan himoya qilishning sanitariya normalari va qoidalariga hamda elektr uzatish tarmoqlari va podstansiyalarni loyihalashtirish, qurish va ekspluatatsiya qilishda ekologik me'yorlarga rioya etilishini ta'minlash bo'yicha normativ-huquqiy hujjatlarga rioya etilishi lozim.

235. Energetika obyektlari chiqindilari, suv manbalaridan olinadigan va ularga oqiziladigan chiqindilar va suv hajmlari, chiqindilarni saqlash joylari, havo tarmoqlarining sanitariya-himoya zonasida elektr va magnit maydonlari, akustika ta'siri qonunchilik hujjatlariga muvofiq nazorat qilinishi va hisobga olinishi shart.

236. Atrof muhitga chiqariladigan ifloslantiruvchi moddalar, chiqindilar, olinadigan va chiqariladigan suv hajmlarini nazorat qilish uchun har bir energetika objekti doimiy ishlab turuvchi avtomatik asboblardan jihozlangan bo'lishi shart, ular mavjud bo'lmasa yoki qo'llash imkoniyati bo'lmasa, bevosita davriy o'lchovlardan va hisob-kitob usullaridan foydalanilishi kerak. Elektr tarmoqlari elektr va magnit maydonlari kuchlanganligini o'lchash asboblari bilan jihozlangan bo'lishi shart.

17-bob. Texnik ekspluatatsiya qilish qoidalarining bajarilishi uchun javobgarlik

237. Energetika obyektlari, energetika tizimi korxonalari va tashkilotlarining barcha xodimlari hamda (mulkchilik shakllaridan qat'i nazar) sozlash, qurilish, montaj, loyiha va ilmiy-tadqiqot tashkilotlarining xodimlari uchun mazkur qoidalarni tegishli lavozim, kasb uchun kerakli hajmda bilishi va bajarishi majburiydir.

238. Energetika obyektlarini normal ekspluatatsiya qilish uchun mulk egasi (energetika obyektining rahbari) javobgar hisoblanadi. Har bir energetika obyektida tuzilmaviy bo'linmaning nizomi va rahbarning buyrug'i bilan uskunar, bino va inshootlar hamda kommunikatsiyalarga xizmat ko'rsatish bo'yicha vazifalar ishlab chiqarish bo'linmalari (sexlar, tumanlar, uchastkalar, laboratoriyalar va hokazo) o'rtasida taqsimlangan, energetika qurilmalarining barcha elementlarining holati va xavfsiz ekspluatatsiya qilinishi uchun javobgar shaxslar tayinlangan bo'lishi hamda barcha xodimlarning lavozim vazifalari belgilab berilishi shart.

239. Uskunar, bino va inshootlarning holati va xavfsiz ekspluatatsiya qilinishi uchun javobgar shaxslar energetika obyektlari qonunchilik talablariga muvofiq ekspluatatsiya qilinishini, energetika qurilmalari holatining nazorat qilinishini, ishdagi, qurilmadagi va uning elementlaridagi nosozliklarni tekshirish va hisobga olishni, ekspluatatsion-ta'mirlash hujjatlari yuritilishini ta'minlashlari shart.

240. Energetika obyektlari, elektr stansiyalari va tarmoqlarining qurilmalari, uskunalari, bino va inshootlari xavfsiz ekspluatatsiya qilish qoidalariga, YOXQ va XTQga muvofiq bo'lishini ta'minlash, tashkilotning va korxonaning mulkini ehtiyot qilish va saqlash har bir xodimning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

241. Energetika tashkilotlari va ularning bo'linmalari rahbarlari qo'l ostidagi xodimlarning mazkur Qoidalarga rioya qilishi uchun javobgar hisoblanadi.

242. Mazkur Qoidalarni buzgan shaxslar qonunchilikka muvofiq javobgar hisoblanadi.

243. Mazkur Qoidalarga rioya qilmaslik oqibatida energetika qurilmalarining ishida buzilishga, yong'in chiqishiga yoki odamlar bilan baxtsiz hodisa sodir bo'lishiga yo'l qo'yilsa, quyidagi xodimlar:

uskunar, bino va inshootlarga bevosita xizmat ko'rsatuvchi va ta'mirlovchi xizmatchilar — ularning aybi bilan sodir etilgan har bir buzilish uchun;

smena boshliqlari, shuningdek, navbatchi va tezkor-ta'mirlash xodimlari, energetika tizimining elektr va issiqlik tarmoqlari dispetcherlari — bevosita qo'l ostidagi xodimlar yoki ularning ko'rsatmasi (farmoyishi) bo'yicha ishni bajaruvchi xodimlar tomonidan yo'l qo'yilgan buzilishlar uchun;

elektr stansiyalari hamda ta'mirlash korxonalari sexlari va bo'linmalarining boshliqlari, ularning o'rinbosarlari, ustalari va muhandislari, mahalliy ishlab chiqarish xizmatlarining, elektr tarmoqlari uchastkalari va ta'mirlash-mexanika xizmatlarining boshliqlari, ularning o'rinbosarlari, ustalari va muhandislari — o'zlari yoki qo'l ostidagi xodimlar tomonidan yo'l qo'yilgan buzilishlar uchun;

korxonalarning (tashkilotlarning) direktorlari va bosh muhandislari, ularning o'rinbosarlari — ular rahbarlik qilayotgan korxonalarda (tashkilotlarda) sodir etilgan buzilishlar uchun;

energetika tizimining markaziy xizmatlari vazifasini bajaruvchi ishlab chiqarish xizmatlarining boshliqlari va muhandis-texnik xizmatchilari — o'zlari tomonidan yo'l qo'yilgan hamda energetika obyektining ularga biriktirilgan uchastkalari yoki uskunalarida xizmat ko'rsatuvchi bo'linmalarning xodimlari aybi bilan sodir etilgan buzilishlar uchun;

energetika tizimining boshqaruv organi rahbarlari va ularning o'rinbosarlari — energetika obyektlarida va energetika tizimining tashkilotlarida yuz bergan buzilishlar uchun;

loyiha, konstruktorlik, ta'mirlash, sozlash, ilmiy-tekshirish va montaj tashkilotlarining rahbarlari hamda muhandis-texnik xizmatchilari — o'zlari va qo'l ostidagi xodimlari tomonidan sodir etilgan buzilishlar uchun shaxsan javobgar bo'ladilar.

244. Bo'linma, energetika objekti yoki tashkilotning rahbari mazkur Qoidalarga zid holda qabul qilingan qarori yoki farmoyishi uchun shaxsan javobgar hisoblanadi.

245. Energetika obyektlarining rahbarlari qurilishi tugallangan va foydalanishga qabul qilingan obyektlarni ishlab chiqaruvchi zavod, loyiha, qurilish va montaj tashkilotlarining aybi bilan zavod nuqsonlari va sodir etilgan uskunalar, bino va inshootlarda ro'y bergan buzilish holatlari bo'yicha belgilangan tartibda ekspluatatsiya qilinishi va kafolat muddatlaridan kelib chiqqan holda e'tiroznomalar taqdim etishlari shart.

246. Energetika obyektlari tasarrufidagi havo va kabel elektr tarmog'i obyektlari, gidrotexnik inshootlar va ularning nazorat-o'lchov vositalari, priborlari va apparaturalari, yer osti va usti kommunikatsiyalari va uskunalari begona tashkilotlar va jismoniy shaxslar tomonidan shikastlanganda, ushbu energetika obyektlarining rahbarlari dalolatnomalar tuzishlari va ularni aybiga ko'ra chora ko'rish uchun huquqni muhofaza qilish idoralariga hujjatlarni topshirishi kerak.

18-bob. Yakunlovchi qoida

248. Mazkur Qoidalar talablari buzilishida aybdor bo'lgan shaxslar qonun hujjatlariga muvofiq javob beradilar.

O'zbekiston Respublikasining elektr stansiyalari va tarmoqlarini texnik ekspluatatsiya qilish qoidalariga ILOVA

Navbatchi xodimlar tomonidan ish faoliyatida foydalaniladigan texnik hujjatlar RO'YXATI

Navbatchi xodimlar	Hujjatlar nomi						
Energetika tizimining dispetcheri	Tezkor ijro sxemasi (maket-sxema)	Tezkor jurnal	Dispetcherning boshqaruvi va tasarrufi ostidagi uskunalarni ishlashdan chiqarish bo'yicha buyurtmalar jurnali yoki kartotekasi	Releli himoya, avtomatika va telemexanika jurnali	Releli himoya va avtomatika uskunalarining kartalari	Farmoyishlar jurnali	
Elektr stansiyasi smena boshlig'i	Sutkalik tezkor ijro sxemasi yoki maket-sxema	Tezkor jurnal	Dispetcherning tasarrufi ostidagi uskunalarni ishlashdan chiqarish bo'yicha dispetcherga beriladigan buyurtmalar jurnali yoki kartotekasi	Dispetcherning tasarrufida bo'lmagan uskunalarni ishlashdan chiqarish bo'yicha bosh muhandisga beriladigan buyurtmalar jurnali	Farmoyishlar jurnali	-	
Elektr sexining smena boshlig'i	Sutkalik tezkor ijro sxemasi yoki maket-sxema	Tezkor jurnal	Releli himoya, avtomatika va telemexanika jurnali	Releli himoya va avtomatika uskunalarining kartalari	Farmoyishlar jurnali	Naryadlar va farmoyishlar bo'yicha ishlarni hisobga olish jurnali	Uskunalar nuqsonlari va nosozliklari jurnali yoki kartotekasi
Issiqlik sexlarining smena boshliqlari	Asosiy quvurlarning tezkor ijro sxemasi	Tezkor jurnal	Farmoyishlar jurnali	Naryadlar va farmoyishlar bo'yicha ishlarni hisobga olish jurnali	Uskunalardagi nuqsonlar va nosozliklar jurnali yoki kartotekasi	-	

Issiqlik avtomatikasi sexining smena boshlig'i	Tezkor jurnal	Texnologik himoya va avtomatika jurnali va ABTning texnik vositalari jurnali	Texnologik himoya va signalizatsiya uskunalari kartasi va avtorostlagichlarga topshiriq kartalari	Farmoyishlar jurnali	Naryadlar va farmoyishlar bo'yicha ishlarni hisobga olish jurnali	Uskunalar dagi nuqsonlar va nosozliklar jurnali yoki kartotekasi	
Kimyo sexi smena boshlig'i	Kimyoviy suv tozalashning tezkor ijro sxemasi	Tezkor jurnal	Farmoyishlar jurnali	Naryadlar va farmoyishlar bo'yicha ishlarni hisobga olish jurnali	Uskunalar dagi nuqsonlar va nosozliklar jurnali yoki kartotekasi	-	
Elektr tarmog'ining dispetcheri	Sutkalik tezkor ijro sxemasi (maket-sxema)	Tezkor jurnal	Energetika tizimi dispetcherining boshqaruvi va tasarrufi ostidagi uskunalarni ta'mirlashga (ishlashdan) chiqarish bo'yicha buyurtmalar jurnali yoki kartotekasi	Releli himoya, avtomatika va telemexanika jurnali	Releli himoya va avtomatika uskunalari kartasi	Farmoyishlar jurnali	
Doimiy navbatchilik qilinadigan podstantsiyaning navbatchisi, tuman tarmog'ining dispetcheri	Sutkalik tezkor ijro sxemasi yoki maket-sxema	Tezkor jurnal	Uskunalarni ta'mirlashga (ishlashdan) chiqarish bo'yicha buyurtmalar jurnali	Releli himoya, avtomatika va telemexanika jurnali	Releli himoya va avtomatika uskunalari kartasi	Farmoyishlar jurnali	Uskuna nuqsonos jurnali yoki karta

Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 18-oktabrdagi 609-son qaroriga 2-ILOVA

Vazirlar Mahkamasining “Suv xo‘jaligi tashkilotlari tomonidan sanoat va energetika tashkilotlariga texnik suv yetkazib berish bo‘yicha ko‘rsatilgan xizmatlar uchun haq to‘lash tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida” 2018-yil 12-dekabrdagi 1008-son qaroriga kiritilayotgan o‘zgartirish va qo‘shimchalar

2-ilova quyidagi mazmundagi 10-band bilan to‘ldirilsin:

“10. “To‘raqo‘rg‘on issiqlik elektr stansiyasi” unitar korxonasi”.

(Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 19.10.2022-y., 09/22/609/0937-son; 12.09.2024-y., 09/24/564/0708-son)